

Nr 41

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin; given Stockholms slott den 20 februari 1970.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF ADOLF

Krister Wickman

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen framläggs förslag om tidsbegränsade åtgärder avsedda att underlätta strukturomvandlingen inom textil- och konfektionsindustrierna (TEKO-industrierna) samt den manuellt arbetande glasindustrin. För TEKO-industrierna föreslås ett fyraårigt och för den manuella glasindustrin ett treårigt program. Programmen innehåller åtgärder som syftar till dels främjande av export av de berörda branschernas produkter, dels höjande av kunskapsnivån i branscherna genom särskilda utbildningsinsatser.

För exportfrämjande åtgärder i form av bl. a. bidrag till vissa tröskelkostnader vid exportprojekt och kollektiva manifestationer ställs enligt förslaget ett sammanlagt belopp av 21,2 milj. kr. till förfogande under perioden, varav 20 milj. kr. för TEKO-industrierna och 1,2 milj. kr. för den manuella glasindustrin. Dessutom föreslås ett system med statliga lånegarantier med årsramar av 7,5 milj. kr. för TEKO-industrierna och 1 milj. kr. för den manuella glasindustrin.

För utbildningsinsatser föreslås ett sammanlagt belopp av 9,8 milj. kr., varav 9,2 milj. kr. för TEKO-industrierna och 600 000 kr. för den manuella glasindustrin.

Den administrativa sammanhållningen av programmen föreslås anförtros kommerskollegium såvitt angår de exportfrämjande åtgärderna och statens institut för företagsutveckling (nuvarande statens institut för hantverk och industri) såvitt avser utbildningsinsatserna.

*Utdrag av protokoll över industriärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 20 feb-
ruari 1970.*

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Wickman, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin* och anför:

Inledning

Efter bemyndigande av Kungl. Maj:t den 17 maj 1968 tillkallade jag sakkunniga för översyn av vissa frågor rörande textil- och konfektionsindustrierna — TEKO-utredningen.¹

I direktiven för utredningen konstaterade jag att det aktuella läget inom de berörda industrierna påkallade en undersökning av deras konkurrensförsättningar och utvecklingsmöjligheter. Som en huvuduppgift för utredningen angav jag att undersöka TEKO-industriernas möjligheter att under rådande internationella förhållanden framgångsrikt och varaktigt stärka sin konkurrenskraft genom fortsatt strukturell omvandling.

Utredningen lade i augusti 1969 fram ett delbetänkande, "Förslag om upphandling, export och utbildning på TEKO-området" (Stencil I 1969: 6). Delbetänkandet innehåller förslag till åtgärder, vilka utredningen finner angeläget att genomföra så snart som möjligt och som anses kunna behandlas relativt fristående från den mera grundläggande strukturanalys av TEKO-området, som utredningen avser presentera i sitt huvudbetänkande. Detta väntas bli framlagt under innevarande år.

Efter remiss har yttranden över delbetänkandet avgetts av försvarets sjukvårdsstyrelse, försvarets materielverk (FMV), dåvarande försvarets fabriks-

¹ Landshövding Mats Lemne, ordförande, byråchefen Curt Canarp, riksdagsledamoten Sigrid Ekendahl, direktören Göte Johansson, förbundsordföranden Ivan Lind, direktören Ivan Lindqvist, kommerserådet Olle Lindqvist, förbundsordföranden Valter Sjöberg, direktören Lennart Tessmar och direktören Rudolf Walldén; Utredningens direktiv, se 1969 års riksdagsberättelse s. 238 f..

verk (FFV), riksrevisionsverket (RRV), konjunkturinstitutet (KI), skolöverstyrelsen (SÖ), kommerskollegium (KK), näringsfrihetsrådet (NFR), näringsfrihetsombudsmannen (NO), överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF), arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens institut för hantverk och industri (SHI), styrelsen för teknisk utveckling, (STU), länsstyrelserna i Östergötlands, Malmöhus, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Skaraborgs län, exportkreditnämnden, exportrådet för den mindre industrin, Sveriges investeringsbank, Kooperativa förbundet (KF), Landsorganisationen i Sverige (LO) — efter hörande av Svenska beklädnadsarbetareförbundet och Svenska textilarbetareförbundet —, AB Svensk exportkredit, Svenska arbetsgivareföreningen (SAF) — efter hörande av Sveriges konfektionsindustriförbund och Sveriges textilindustriförbund —, Svenska bankföreningen, Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska sparbanksföreningen Sveriges akademikers centralorganisation (SACO), Sveriges allmänna exportförening, Sveriges grossistförbund — efter hörande av Textilgrossisternas riksförbund —, Sveriges hantverks- och industriorganisation (SHIO), Sveriges industriförbund — efter hörande av Konfektionsindustriföreningen och Textiltrådet —, Sveriges köpmannaförbund — efter hörande av Textilhandlareförbundet —, Textilforskningsinstitutet, Tjänstemännens centralorganisation (TCO) och upphandlingskommittén.

Kommerskollegium har överlämnat yttranden från handelskamrarna i Stockholm, Göteborg, Västergötland och Norra Småland, Östergötland, Södermanland och Gävle. Vidare har SAF överlämnat yttranden från Sveriges konfektionsindustriförbund och Sveriges textilindustriförbund samt Sveriges industriförbund överlämnat yttranden från Konfektionsindustriföreningen och Textiltrådet.

I en gemensam framställning till chefen för industridepartementet den 20 oktober 1969 har Svenska glasbruksföreningen, Svenska glasexportföreningen och Glasindustrins arbetsgivareförbund med överlämnande av visst utredningsmaterial hemställt, att den manuellt arbetande svenska glasindustrin skall omfattas av sådana åtgärder som kan bli tillförsäkrade andra branscher med likartade problem. Framställningen har senare kompletterats med ytterligare utredningsmaterial.

I prop. 1970: 1 (bil. 12, s. 26; bil. 15, s. 44) har Kungl. Maj:t, under åberopande av att beredningen av de nyss berörda förslagen och framställningarna ännu inte avslutats, föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, dels under tionde huvudtiteln till Exportfrämjande åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna, m. m., för budgetåret 1970/71 beräkna ett reservationsanslag av 5 200 000 kr., dels under trettonde huvudtiteln till Utbildningsstöd till textil- och konfektionsindustrierna, m. m., för budgetåret 1970/71 beräkna ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

Jag anhåller att nu — efter samråd med chefen för handelsdepartementet — till behandling få ta upp innehållet i dels TEKOUtredningens delbetän-

kande, dels framställningen från organisationerna inom den manuella glasindustrin.

Teko-industrierna

Bakgrund

De svenska textil- och konfektionsindustrierna (TEKO-industrierna) omfattade år 1967 över 1 300 arbetsställen med sammanlagt ca 75 000 anställda. Branschens förädlingsvärde var 2 145 milj. kr., vilket motsvarar nästan 6 % av den sammanlagda svenska industriproduktionen. Branschen är därmed i storleksavseende jämförbar med träindustrin eller järn- och stålindustrin.

Omkring tre fjärdedelar av branschens totala förädlingsvärde hänförs till delbranscherna ylleindustri, bomullsindustri, trikåindustri och konfektionsindustri. Bomulls- och ylleindustrierna är producentvarubranscher med i första hand konfektionsindustrin som kund. Konfektions- och trikåindustrierna är huvudsakligen inriktade på tillverkning av konsumtionsvaror. Bomulls- och ylleindustrierna kännetecknas av att de största företagen har relativt höga produktionsandelar. Inom konfektions- och trikåindustrierna är de typiska företagen små och de stora företagens marknadsandelar är med något undantag begränsade.

TEKO-industrierna är geografiskt starkt koncentrerade. Nästan 40 % av branschens arbetare fanns år 1967 i Älvsborgs län, och omkring två tredjedelar sysselsattes vid företag i Älvsborgs, Skaraborgs, Göteborgs och Bohus, Malmöhus och Östergötlands län.

Lönenivån för TEKO-sektorn är den lägsta inom samtliga elva huvudbranscher i industristatistiken. Genomsnittslönen för manliga arbetare i TEKO-industrierna låg i slutet av år 1968 ca 12 % under industrigenomsnittet.

Även om variationer förekommit mellan olika delbranscher och varuområden kan de senaste två decennierna för TEKO-sektorn som helhet karakteriseras som en krisperiod präglad av svag produktionsutveckling och omfattande företagsnedläggelser. De senare torde ha varit flera än i någon annan jämförbar industrigren. Branschen var bl. a. 1958—1959 föremål för undersökning, nämligen av den statliga textiltutredningen som i sitt betänkande (SOU 1959: 52) lade fram förslag till ett handlingsprogram för textil- och konfektionsindustrin.

Under perioden 1959—1968 ökade produktionen i TEKO-industrierna som helhet med endast 23 % mot 77 % för hela industrin. Av delbranscherna uppvisar ylleindustrin en absolut produktionsminskning under perioden och bomullsindustrin en så gott som stagnerande produktion. Utvecklingen i

konfektionsindustrin (+ 28 %) och trikåindustrin (+ 39 %) var något gynnsammare.

I kombination med en fortgående produktivitetsökning har den svaga produktionstillväxten lett till kraftigt minskande personalbehov inom TEKO-industrierna. Mellan åren 1960 och 1967 gick det totala antalet anställda i branschen ned med ca 20 000 eller över 20 %. Inom ylle- och bomullsindustrierna var personalminskningen drygt en tredjedel. Följande siffror över antalet anställda som under de senaste åren varslats för friställning inom TEKO-området visar, att personalavgången varit stor även under år av allmän högkonjunktur.

Varsel om personalinskränkningar: antal berörda arbetstagare

1965	1966	1967	1968	1969 (jan.—juli)
2 800	5 200	3 200	3 200	1 200

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Den förhållandevis svaga produktionsutvecklingen hos de inhemska TEKO-industrierna har inte primärt sin orsak i en motsvarande stagnation av den inhemska efterfrågan på konfektion, tyger etc.; denna fortsatte under hela 1960-talet att stiga ungefär i takt med den samlade privata konsumtionen. Orsakerna får i stället sökas i de förändringar som perioden medfört på utrikeshandelns område. *Importen* av kläder (inkl. trikå) har vuxit särskilt snabbt under 1960-talet — från 296 milj. kr. år 1960 till 938 milj. kr. år 1968. I det följande anges importandelens förändring för några av de viktigaste varugrupperna. Beräkningen är grundad på kvantiteter i ton resp. antal plagg.

Importandelar för vissa TEKO-produkter

	Importandel i %	
	1960	1968
Kardgarn	4	10
Bomullsgarn	20	33
Beklädnadsväv, ull	37	64
Beklädnadsväv, bomull	32	50
Heminredningsväv, bomull	21	43
Ullmattor	48	65
Trikåvaror	30	58
	1961	1968
Ulstrar, kappor, överrockar	17	41
Kostymer	3	21
Långbyxor	12	45
Dräkter, klänningar	16	38
Blusar	30	61
	1962	1968
Skjortor (trikå- och konfektion)	29	70

Källa: TEKO-utredningen (Stencil I 1969:6)

Även i de tidigare tillverkningsleden har importen ökat starkt av såväl garn som vävnader. Svenska tillverkare har i betydande utsträckning övergått till att importera råväv, som endast slutfärdas inom landet.

Importutvecklingen har underlättats av tullavvecklingen inom EFTA. Medan t. ex. konfektionsimporten från EEC-området vid början av 1960-talet var väsentligt högre än EFTA-importen, är förhållandet i dag det motsatta. En ytterligare faktor bakom importökningen är uppträdandet på den svenska marknaden av en rad, delvis nya, producentländer i Syd- och Östeuropa samt Asien. De svenska företagen har på grund av sitt relativt höga kostnadsläge haft stora svårigheter att möta konkurrensen från dessa s. k. lågprisländer och har förlorat betydande marknadsandelar, särskilt beträffande lättare konfektion av standardkaraktär.

En bidragande orsak till de snabba importökningarna har också varit att svenska företag förlagt löntillverkning utomlands eller själva byggt fabriker utomlands, varifrån import till Sverige sker. Sådan utlandsproduktion har framför allt organiserats i Portugal och Finland. F. n. är minst ett dussintal företag med ca 2 500 anställda verksamma i Portugal. En etablering av motsvarande storlek torde inom kort vara ett faktum i Finland.

Den svenska TEKO-exporten har från ett relativt obetydligt utgångsläge vuxit mycket snabbt under hela 1960-talet. Exporten av bearbetade TEKO-varor uppgick år 1968 till 680 milj. kr. En speciellt snabb exportökning noteras för kläder och heminredningstextilier. Den procentuellt snabba exportutvecklingen har emellertid inte kunnat hindra att handelsbalansen för TEKO-sektorn år från år försämrats. Importöverskottet var år 1960 omkring 1 miljard kr. och hade år 1968 vuxit till 1,7 miljarder kr.

Den nyss berörda, kraftiga importökningen och minskade självförsörjningsgraden har lett till farhågor beträffande möjligheten att vid en avspärrning upprätthålla en tillfredsställande försörjning med TEKO-varor. Enligt uppgifter till TEKO-utredningen från överstyrelsen för ekonomiskt försvar har bortfallet av företag och sänkningen av självförsörjningsgraden i fråga om flera varor gått så långt att nedläggning av ytterligare ett enda av de större företagen skulle bringa den totala årsproduktionen under den minimivolym som täcker behovet i krigstid vid nuvarande lagringspolitik.

Beredskapsproblemet kan beträffande de flesta varuslag lösas genom att lagringen flyttas till senare led i produktionen. En utveckling i denna riktning medför emellertid enligt ÖEF:s beräkningar väsentliga årliga merkostnader i form av värdeminskning på beredskapslagren och lagerräntor.

Hittills vidtagna statliga åtgärder på TEKO-området

I syfte att mildra effekterna för de inhemska TEKO-industrierna av den nyss beskrivna utvecklingen har under senare år statliga åtgärder vidtagits på olika områden enligt följande.

Importrestriktioner. En detaljerad redogörelse för de förpliktelser Sverige iklätt sig på det handelspolitiska området genom samarbetet inom bl. a. GATT och EFTA lämnades till riksdagen år 1968 i bankoutskottets utlåtande med anledning av motioner om temporära importbegränsande åtgärder på TEKO-området (1968:I: 184 och 655, 1968:II: 240 och 844, BaU : 1968: 38). I avtalen finns särskilda undantagsbestämmelser från de enligt avtalen eljest gällande förpliktelserna, som tillåter ett medlemsland att i vissa lägen ingripa med skyddsåtgärder.

Gentemot statshandelsländer är importen på ömtåliga varuområden genom särskilda bilaterala uppgörelser begränsad genom kvantitativa importregleringar.

De åtgärder, som från svensk sida vidtagits på TEKO-området med stöd av de nyss berörda undantagsreglerna, har senast beskrivits i en av kommerskollegium till bankoutskottet lämnad redogörelse i samband med behandlingen under 1969 års vårriksdag av motioner angående restriktioner i licensgivningen till låglöneländer och temporära åtgärder mot dumpingprisimport. (1969:I: 218 och 727, 1969:II: 242 och 842, BaU 1969: 23.) Betecknande för de hittills genomförda åtgärderna har varit att de i så liten utsträckning som möjligt givits en generell och permanent karaktär. Inga ingrepp har sålunda vidtagits på tullområdet, där för övrigt nivån för TEKO-färdigvarorna — ca 15 % — ligger högre än för flertalet andra varuområden.

Åtgärderna gäller främst importen av konfektionsvaror och berör f. n. — förutom statshandelsländerna — sex länder, nämligen Jugoslavien, Portugal, Formosa (Taiwan), Hongkong, Japan och Sydkorea. Genom de vidtagna åtgärderna syns importen från de berörda länderna i stort sett ha fått ett lugnare förlopp. De metoder som använts har varierat med hänsyn till vilka varor och vilka exportörländer åtgärderna gällt och har måst anpassas för att i möjligaste mån minska riskerna för motåtgärder gentemot den svenska exporten. I allmänhet har en begränsning av importen uppnåtts genom att vederbörande exportörland efter förhandlingar förbundit sig att temporärt hålla sin TEKO-export till Sverige inom vissa definierade ramar. I några fall uppnås kontrollen genom svensk importreglering. Som exempel på det förra förfarandet kan nämnas de överenskommelser som träffats med Jugoslavien. På våren 1968 åtog man sig från jugoslavisk sida att under en tolv månadersperiod begränsa sin export till Sverige av främst vissa konfektionsvaror till en nivå som i huvudsak låg under 1967 års nivå. Överenskommelsen har med vissa justeringar förlängts med ytterligare en tolv månadersperiod räknat från den 1 mars 1969.

Det bör i sammanhanget noteras, att importen från de s. k. lågprisländerna jämfört med den totala svenska TEKO-importen är av begränsad omfattning. På textilområdet är importen från lågprisländer exkl. statshandelsländerna endast ca 15 % av importvärdet. Motsvarande andel på kon-

fektionsområdet, där lågpriskonkurrensen spelar en större roll, är ca 35 %. Förhållandet framgår av följande uppställning över den svenska TEKO-importens fördelning på ursprungsländer år 1968.

TEKO-import 1968 fördelad på ursprungsområden (milj. kr.)

Varuområde	Total import	EFTA exkl. Portugal	EEC	Lågprisländer exkl. stats- handelsländer inkl. Portugal
Garn, vävnader och kon- fektionerade art. utom kläder (SITC 65)	1 486	654	469	218
Kläder (SITC 84)	938	389	173	343
	2 424	1 043	642	561

Källa: SOS Utrikeshandel

Frisläppande av investeringsfondmedel samt statligt lokaliseringssöd. I syfte att öka sysselsättningen och åstadkomma en differentiering av industrin i de södra delarna av Älvsborgs län frisläpptes under senare hälften av år 1966 investeringsfonderna för företag som gjorde investeringar i Boråsområdet. De ianspråktaga fondmedlen uppgick till sammanlagt nära 40 milj. kr. fördelade på ett 40-tal arbetsställen, de flesta inom TEKO-sektorn. Investeringsfondmedel har dessutom under perioden 1963—1966 frisläppts inom det s. k. stödområdet till ett sammanlagt belopp av ca 6 milj. kr. för TEKO-företag.

Inom ramen för det femåriga statliga lokaliseringssödsprogrammet hade enligt uppgifter från AMS under perioden 1 juli 1965—1 juli 1969 stöd beviljats till nio TEKO-företag med sammanlagt över 17 milj. kr., varav drygt 4 milj. kr. såsom bidrag.

Upparbetning av beredskapslager av ull till väv. Med hänsyn till de särskilda problemen inom ylleindustrin lämnade Kungl. Maj:t i början av år 1968 bemyndigande till ÖEF att utanför ramen för ordinarie lagringsprogram låta upparbeta beredskapslager av ull till väv. Bemyndigandet omfattade en bearbetningskostnad av ca 20 milj. kr.

Jag får i detta sammanhang slutligen erinra om det brev, som jag i juni månad 1969 tillställde Sveriges investeringsbank. I brevet framhöll jag som min uppfattning, att det, utöver de åtgärder som kunde bli resultatet av TEKO-utredningens förslag, krävdes målmedvetna insatser för att anpassa flera av de berörda industriernas struktur till de nya krav, som den tekniska och ekonomiska utvecklingen ställer. Jag föreslog att investeringsbanken skulle ta initiativ i denna riktning och låta undersöka uppslag till strukturrationaliseringar inom TEKO-industrierna. Målet borde vara att genom sammanslagningar åstadkomma företagskombinationer som bedöms kunna bli livskraftiga på sikt.

TEKO-utredningens förslag

Allmänna synpunkter

Utredningen berör inledningsvis delbetänkandets plats i TEKOUtredningens arbete och konstaterar att de sakkunnigas huvuduppgift enligt direktiven är att undersöka TEKOUindustriernas möjligheter att under rådande internationella förhållanden, framgångsrikt och varaktigt stärka sin konkurrenskraft genom fortsatt strukturell omvandling. Utredningen har funnit att den angivna huvuduppgiften kräver en djupgående analys av marknads- och strukturförhållandena. Samtidigt konstateras att den för svensk TEKOUindustri negativa utvecklingen fortsätter och att detta i allt högre grad kommer att drabba arbetskraft som saknar alternativa sysselsättningsmöjligheter. Utredningen har därför funnit det angeläget att framlägga förslag inom sådana områden, där slutförandet av den grundläggande marknads- och strukturanalysen inte behöver avvaktas. Detta anses vara fallet i fråga om den offentliga upphandlingen samt exportfrämjande- och utbildningsområdena.

Den offentliga sektorn är tagen som helhet en av TEKOUindustrins största kunder. De offentliga köparna är dessutom av särskilt intresse, då de kan handla långsiktigt och planerat och har möjlighet att specificera framtida behov till ledning för produktutvecklingen. Utredningen återger under utredningsarbetet framkomna synpunkter från industrihåll, enligt vilka den offentliga upphandlingen skulle kunna fungera bättre för både företag och myndigheter och framhåller att dessa synpunkter delvis delats av representanter för de upphandlande organen.

Andra upphandlingsformer än de hittills tillämpade skulle enligt utredningens uppfattning kunna främja samarbetet mellan TEKOUindustrierna och de upphandlande myndigheterna och skulle bl. a. indirekt stimulera till bildandet av effektiva företagsenheter som partners för samarbetet.

Som en huvudmotivering för exportfrämjande åtgärder framhåller utredningen följande. Den svenska hemmamarknaden för TEKOUprodukter kännetecknas av höga genomsnittsinkomster och starkt intresse för design. Detta har givit erfarenheter som flera företag med framgång utnyttjat vid försäljning utomlands. De aktuella köpargrupperna är sammantagna många gånger större i utlandet än på den svenska marknaden. Expansionsmöjligheter bör därför i princip finnas utomlands för de svenska TEKOUindustrierna.

Samtidigt står det klart att det på den svenska marknaden finns ett behov av prisbilliga standardprodukter. Förutsättningarna att framställa sådana är goda i länder med lägre löner än de svenska. Importen har därför ökat kraftigt och väntas fortsätta att öka.

Den allmänna slutsatsen av detta resonemang blir, framhåller utredning-

en, att svensk industri måste förlora terräng då det gäller priskänsliga standardvaror på hemmamarknaden men har expansionsmöjligheter i utlandet för mindre priskänsliga varor. Slutsatsen indikerar att de svenska TEKO-industrierna måste bli exportinriktade i högre grad än hittills.

Utredningen finner, att de insatser på exportområdet som under senare år gjorts av svenska TEKO-företag, såväl individuellt som kollektivt, i många fall varit framgångsrika. Samtidigt konstateras, att de statliga exportstimulerande insatserna i vårt land varit av klart mindre omfattning än de som gjorts i andra länder, t. ex. i Storbritannien och Finland. För att de svenska TEKO-industrierna skall kunna konkurrera på mer likvärdiga villkor än nu finner utredningen därför vissa exportfrämjande åtgärder önskvärda. En målavedveten satsning på exporten innebär dessutom enligt utredningens uppfattning att företagen stimuleras att se över alla led i sin marknadsföring och tvingas vidta åtgärder — inte minst av strukturrationaliserande slag — som generellt stärker konkurrenskraften.

Anknytande till förslagen på utbildningsområdet påpekar utredningen att större delen av konfektionsindustrin och delar av textilindustrin kännetecknas av att företagen är små. Den övervägande delen av såväl företagsledare som anställda saknar mera omfattande teoretisk utbildning. Allteftersom förhållandena komplicerats på det ekonomiska och tekniska området har ett behov av vidareutbildning uppstått. Detta har till viss del kunnat tillgodoses genom arbetsgivareförbundens utbildningsverksamhet. Företagens försämrade lönsamhet under senare år har emellertid lett till en minskning av bidragen till denna verksamhet.

Då efterfrågan på TEKO-produkter f. n. kännetecknas av stora och fortgående förändringar med konsekvenser både för produktsortimentet och distributionssystemen, blir de bristande utbildningsresurserna särskilt allvarliga. En förstärkning av TEKO-företagens konkurrenskraft på varumarknaderna genom ökad utbildning framstår som önskvärd. Lika viktigt finner utredningen det vara att utnyttja utbildningen för att förstärka de anställdas konkurrenskraft på arbetsmarknaden och öka deras tillfredsställelse i arbetet.

I det följande presenteras utredningens detaljerade förslag till åtgärder inom vart och ett av de nu behandlade tre huvudområdena.

Offentlig upphandling

Utredningen beräknar den totala offentliga — d. v. s. statliga och kommunala — upphandlingen av TEKO-produkter till minst 135 milj. kr. för budgetåret 1967/68. Ca 50 milj. kr. härav beräknas falla på försvaret, där FMV är den dominerande inköparen. På den civila sidan är landstingens inköpscentral (LIC) den största inköparen. Den offentliga upphandlingen

avser till övervägande del inhemska varor. Trots en snabb ökning under de senaste åren uppgår importen endast till ca 15 milj. kr. per år.

För den statliga upphandlingen av TEKO-produkter gäller bestämmelserna i 1952 års upphandlingskungörelse. Upphandlingskungörelsens grundprincip är att full affärsmässighet skall iakttas vid upphandlingen. Häriligger bl. a. att upphandlingen skall ske icke-diskriminatoriskt d. v. s. utan hänsyn till anbudsgivares nationalitet. Undantag från affärsmässighetsprincipen kan dock göras exempelvis av sysselsättnings-skäl efter medgivande av Kungl. Maj:t. *Landstingens* och *kommunernas* upphandlingar är inte reglerade i författningar, men rekommendationer som ansluter sig till den statliga upphandlingskungörelsen har utfärdats av kommunförbundens styrelser.

På det internationella planet följer vissa begränsningar i Sveriges handelsfrihet i fråga om formerna för den offentliga upphandlingen framför allt av Sveriges medlemskap i EFTA. EFTA-avtalets artikel 14 stadgar skyldighet för medlemsstaterna att garantera att offentliga företag vid upphandling inte skyddar inhemsk produktion eller diskriminerar leverantörer eller köpare i andra EFTA-stater.

Utredningen diskuterar tänkbara förändringar i den offentliga upphandlingen av TEKO-produkter mot bakgrunden av önskemålet att finna former som verkar i för de svenska TEKO-industrierna gynnsam riktning. Efter att ha förkastat vissa alternativ till ändrade former såsom oförenliga med de ovan berörda internationella åtagandena lämnar utredningen förslag till åtgärder på fyr punkter, nämligen beträffande s. k. *samarbetskommittéer*, *anbud på forskningsprojekt*, *förtur i produktionen och rullande långtidskontrakt*. Inget av förslagen medför enligt utredningens uppfattning några merkostnader för de upphandlande myndigheterna.

Samarbetskommittéer. Vid upphandling av produkter som ännu inte är färdigutvecklade eller för vilka vid förnyad upphandling produktförändringar behöver vidtas har inom försvarets materielverk (FMV) införts en särskild handläggning, karakteriserad av intimt samarbete med respektive delbranscher inom ramen för särskilda samarbetskommittéer. Inom dessa kommittéer utarbetas — ofta efter provtillverkningar hos utvalda företag och därefter följande prov i FMV:s regi — förslag till tekniska bestämmelser rörande ifrågavarande produkt. Förslagen fastställs efter eventuella modifieringar av FMV och utgör underlag för verkets anbudsinfordran på produkten. Utredningen finner att den form för samarbete som FMV:s samarbetskommittéer utgör har fördelar för alla parter och föreslår att systemet införs även för upphandlingar som går via andra upphandlingsorgan än FMV.

Anbud på forskningsprojekt. De nyss berörda samarbetskommittéerna lämpar sig enligt utredningens uppfattning främst för ”var-

dagsförbättringar". För utveckling av helt nya produkter finner utredningen en annan form av handläggning lämplig, nämligen ett system som påminner om det som f. n. tillämpas vid viss militär upphandling på flygplans- och elektronikområdet. Utredningen föreslår att företagen får möjlighet att ensamma eller i grupp och eventuellt i samarbete med Textilforskningsinstitutet eller annat forskningsinstitut lämna anbud på nya produkter efter på förhand fastställda krav i olika avseenden. Enligt utredningens uppfattning skulle företagen och forskningsinstitutet genom denna möjlighet i viss utsträckning stimuleras att överväga även mer omfattande forsknings- och utvecklingsprojekt. Industridepartementet föreslås initiera denna process och klarlägga på vilka områden de upphandlande myndigheterna har möjlighet att precisera framtidskrav i fråga om produkter. Projekt av detta slag måste enligt utredningens bedömning i praktiken inkludera även planering av produktionen, varav följer att ingen klar gräns kommer att gå mellan utvecklandet av varan och dess produktion.

Förtur i produktionen. För att maximalt stimulera företagens insatser i de nyss nämnda samarbetskommittéerna och i samband med forskningsprojekt samt för att säkra bästa möjliga upphandling föreslår utredningen att de upphandlande myndigheterna bör kunna bevilja förtur åt utvecklande företag när det gäller att tillverka varan. Utredningen anser inte, att ett sådant förfarande står i strid med de handelspolitiska åtagandena, under förutsättning att företrädet görs tidsbegränsat.

Rullande långtidskontrakt. Vid den statliga upphandlingen gäller som en huvudregel att anbud infordras och antas efter fastställandet av statsbudgeten i maj—juni och att leverans måste ha skett före den 30 juni året därpå. Outnyttjade anslag får inte utan Kungl. Maj:ts medgivande från fall till fall användas under nästa budgetår.

Utredningen framhåller att dessa förhållanden försvårar beställningar av större serier och därmed minskar möjligheterna till förmånliga upphandlingar. För TEKO-företagen innebär ordningen minskade möjligheter att planera sin tillverkning i förväg på ett rationellt sätt och förlägga tillverkningen mot de offentliga kontakten till från beläggningssynpunkt lämpligaste tidpunkt på året.

Utredningen framhåller som önskvärt att tiden mellan upphandling och slutleverans kan förlängas, vilket skulle bidra till att anskaffningar sker på ett affärsmässigt och från sysselsättningssynpunkt tillfredsställande sätt. Utredningen föreslår att statliga myndigheter generellt bemyndigas förtidsbeställa TEKO-produkter på det sätt som nu tillämpas från fall till fall. Detta kan ske genom att varje myndighet får bemyndigande att för viss del av sitt anslag för ett kommande budgetår beställa varor under löpande budgetår. Utredningen anser att man genom ett sådant system kan åstadkomma en upphandling som ger fördelar för den upphandlande myndigheten sam-

tidigt som industrins situation lättare kan överblickas och företagens möjligheter att konkurrera förbättras.

Exportfrämjande åtgärder

Utredningen diskuterar den sannolika exportutvecklingen på TEKÖ-området under förutsättning *dels* att inga ytterligare exportfrämjande åtgärder vidtas, *dels* att ett exportfrämjandeprogram av det slag som utredningen föreslår initieras. Med framhållande av de vanskligheter som är förenade med beräkningar av detta slag drar utredningen slutsatsen att effektiva exportfrämjande åtgärder skulle kunna åstadkomma en exportökning under de närmast kommande åren av samma storlek som den som registrerats under perioden 1960—1968, d. v. s. cirka 17 % per år. Utredningen tror att exportökningen utan ytterligare exportfrämjande åtgärder kommer att stanna vid ca 10 % per år. Enligt utredningens beräkning motsvarar skillnaden mellan de båda ökningstalen vid i övrigt lika förhållanden sysselsättningen för 800—1 000 personer per år, eller ungefär en tredjedel av den årliga sysselsättningsminskningen under de senaste åren.

Utredningen uppehåller sig inledningsvis vid de generella krav som måste ställas på eventuella exportstimulerande åtgärder och sammanfattar dessa enligt följande.

1. Åtgärderna måste samverka med strukturrationaliserande åtgärder eller åtminstone verka i samma riktning som dessa.

2. Uppmärksamheten måste inriktas på uppföljning och konsolidering av redan skapad export i lika hög grad som på främjandet av nya exportframstötter.

3. Åtgärderna måste utformas så, att de kan främja exporten hos sådana företag eller grupper av företag som har de största möjligheterna att åstadkomma en omfattande exportökning. Detta bringar enligt utredningens uppfattning storföretagen och gruppbildningar i blickpunkten, även om också småföretag skall kunna utnyttja de exportfrämjande åtgärderna.

4. Åtgärder bör vara så utformade att de stimulerar till uppföljning minst lika mycket som de väcker intresse för export.

5. Åtgärderna bör passa direkt till strategiska moment i företagens beslutsprocess och syfta till att göra exporten dels till ett känt och konkurrenskraftigt alternativ till hemmamarknadsförsäljningen, dels till ett incitament att se över företagets hela marknadspolitik.

6. Åtgärder måste vara så utformade, att de kan kommuniceras till företagen, och information måste riktas till företagen om åtgärdernas existens och deras utnyttjande.

7. Åtgärderna får inte stå i strid med Sveriges handelspolitiska åtaganden eller medföra allvarlig risk för handelspolitiska komplikationer.

Utredningen konstaterar att företagens behov av exportfrämjande åtgärder och finansieringsstöd främst knyter sig till aktiviteter av följande slag:

- Marknadsbedömningen
- Framtagande av exportkollektion
- Upprättandet av försäljningsorganisation i utlandet inkl. lageruppbyggnad och kundkrediter
- Säljstimulerande åtgärder
- Utbildning

Med utgångspunkt från effektivitetssynpunkter och från de begränsningar i handlingsfriheten som Sveriges handelspolitiska åtaganden medför diskuterar utredningen ingående de olika typer av statlig stimulans som kan tänkas sättas in under var och en av de nämnda kategorierna. I sammanhanget görs också jämförelser med en av utredningen företagen kartläggning av förekommande exportstimulerande åtgärder på TEKO-området i andra länder.

Utredningen lägger därefter fram sina konkreta förslag till statliga åtgärder. Som en grundtanke bakom förslagen nämns därvid "harmonisering", varmed i sammanhanget avses att svenska företag inte skall behöva arbeta från ett klart underläge i form av färre och mindre stödåtgärder än vad som är vanligt i flera andra länder.

Med tanke på förslagens karaktär av försöksverksamhet bör programmet göras tidsbegränsat. Utredningen föreslår att första perioden görs femårig.

Bidrag till tröskelkostnader. TEKO-utredningen föreslår att statliga bidrag skall kunna beviljas för att täcka delar av tröskelkostnaderna vid sådana större exportprojekt som kan bedömas bli lönsamma på sikt. Sådana bidrag bör kunna utgå antingen till ett enskilt företag eller till en grupp av samverkande företag, allt under förutsättning att vederbörande kan uppvisa en realistisk och genomtänkt marknadsplan, inkluderande kvalificerad marknadsbedömning, planer för en betryggande säljorganisation samt ett konstruktivt program för utvecklingen efter introduktionen. I företagsgrupp skall även företag från övriga Norden eller — i speciella fall — andra utländska företag kunna ingå. Vid bedömningen av konkurrerande projekt bör enligt utredningen förtur ges till sådana projekt som är bäst konstruerade enligt de nyss nämnda kraven. Någon generell förtur bör därvid inte ges till gruppbildningar.

Bidrag bör enligt förslaget kunna utgå till ett exportprojekt som helhet, enbart för en inledande, grundlig marknadsundersökning eller enbart för uppbyggandet av gemensam säljorganisation för en samverkande grupp av företag.

Den bidragsgivande myndigheten bör äga rätt att själv tillsätta utredningar om tänkbara exportprojekt. Efter genomförd utredning bör myndigheten kunna publicera denna och inbjuda företagen eller grupper av dessa att inkomma med förslag till marknadsplaner.

I fråga om den andel av den totala projektkostnaden varmed bidrag skall kunna utgå föreslår utredningen att bidraget relateras antingen till hela exportprojektet eller till någon del av detta. Om bidraget relateras till någon del av projektet, t. ex. en marknadsundersökning, skall det kunna täcka hela kostnaden. Bidraget skall emellertid aldrig överstiga hälften av kostnaden för hela exportprojektet.

Kreditgarantier. Utredningen föreslår att företag eller företagsgrupper som ett komplement till direkta bidrag eller som ett alternativ till sådana skall kunna erhålla statliga kreditgarantier för lån i svensk kreditinrättning. Kreditgarantier bör kunna utgå för i princip samma ändamål som de direkta bidragen.

Om kreditgaranti beviljas för ett projekt, anser utredningen att detta bör kunna ske för en större andel av totalkostnaden än vid direkta bidrag. Det bör dock vid varje projekt tillses, att det lånande företaget eller gruppen av företag står en tillräcklig risk för att klart markera företagets ansvar för att genomföra projektet. Om både kreditgarantier och bidrag kommer i fråga för samma projekt, skall de tillsammans inte få täcka hela kostnaden.

Punktåtgärder. Vid sidan av nu behandlade åtgärder med direkt anknytning till enskilda företags eller företagsgruppers exportprojekt föreslår utredningen ett utvidgat statligt stöd till kollektivt deltagande i mässor och kollektiva uppackningar utomlands. Bidrag förutsätts härvid endast utgå för den kollektiva delen av sådana kostnader. Sådana aktioner har tidigare i viss utsträckning finansierats med statliga medel inom ramen för de reguljära exportfrämjande åtgärderna.

Utredningen förordar även att staten under försöksperioden bekostar tillsättandet av en exportkonsulent vid vardera Textilrådet och Konfektionsindustriföreningen för marknadsundersökningar, informationsverksamhet och administration av exportprojekten. Medel bör enligt förslaget även anslås för information till företagen angående exportfrämjandeprogrammet.

Administration. Utredningen föreslår att den centrala ledningen av TEKO-programmet förläggs till industridepartementet i samarbete med övriga berörda departement (handelsdepartementet och utbildningsdepartementet). Kontakten mellan industridepartementet och berörda parter bör enligt förslaget etableras i en rådgivande grupp för TEKO-programmet vilken arbetar i viss anknytning till näringspolitiska rådet. Gruppen bör utses av industridepartementet. Dess medlemsantal bör starkt begränsas. Administrationen av de exportfrämjande åtgärderna bör enligt utredningsförslaget anföras till kommerskollegium.

Kostnadsberäkningar. Utredningen beräknar det belopp som årligen behöver ställas till företagens förfogande för *tröskelkostnader* till 15 milj. kr. Beloppet förutsätts delas lika på direkta bidrag och lånegarantier.

Den årliga kostnaden för statsverket blir då 7,5 milj. kr. för bidragen plus det belopp som åtgår för att täcka *uppkommande förluster på lånegarantierna*. Utredningen beräknar detta till 0,5 milj. kr. per år. För de tidigare behandlade *punktåtgärderna* inkl. information till företagen beräknar utredningen ett årligt behov av 1 milj. kr., varav 0,6 milj. kr. för mässdeltaganden och kollektiva uppackningar och 0,3 milj. kr. för de två exportkonsulenterna.

För hela det föreslagna exportfrämjandeprogrammet blir den totala kostnaden för statsverket 45 milj. kr., eller per år 9 milj. kr.

Utnyttjande av investeringsfonder. Utöver förut behandlade åtgärder av kostnadskrävande natur föreslår utredningen att medel ur investeringsfonderna efter prövning från fall till fall skall få utnyttjas för att underlätta dels omställnings- och upprustningsinvesteringar i TEKO-industrierna, dels väl planerade exportprojekt inkluderande marknadsinvesteringar.

Utbildningsstöd

Med utgångspunkt från TEKO-branschens situation finner utredningen att utbildningsinsatser som snabbt höjer utbildningsnivån i TEKO-industrierna bör sättas in. Utredningen föreslår att ett treårigt försöksprogram med statsstöd initieras i detta syfte.

Utredningen konstaterar att det offentliga utbildningsväsendets utbildningsinsatser på TEKO-området har en permanent och långsiktig karaktär. Med hänsyn till önskemålet att finna åtgärder som kan påverka utvecklingen redan efter kort tid tar utredningens förslag sikte på att bygga ut den utbildningsverksamhet som inom olika ämnesområden och med inriktning på olika personalkategorier bedrivs inom en rad utbildningsanstalter utanför det offentliga skolväsendet. Utredningen anser det bl. a. viktigt att utbildningsprogrammet utnyttjar de erfarenheter som redan finns i de båda arbetsgivareförbundens utbildningsavdelningar och som TEKO-företagen i större eller mindre utsträckning anpassat sig till.

Enligt utredningens uppfattning bör det inte vara något primärt mål för det föreslagna utbildningsprogrammet att utveckla helt nya metoder. För att komma i gång så snabbt som möjligt med en utbildning som ger resultat bör man i stället sträva efter att maximalt utnyttja redan tillgängliga kurser, arrangörer, litteratur etc.

Programmet bör vända sig till flera olika personalgrupper. Den mest angelägna gruppen är enligt utredningens bedömning *företagsledarna* (personalgrupp 1) framför allt i de mindre och medelstora företagen. Den om-
daning som på olika områden är nödvändig inom branschen ställer stora

krav på företagsledningen i fråga om administration, marknadsföring etc. Även gruppen närmast "under" *företagsledarna* (personalgrupp 2) har akuta utbildningsbehov. Dessa personalkategorier har ofta en god allmänutbildning som dock ofta inte är tillräckligt avpassad efter TEKNO-industriernas speciella behov. En tredje viktig grupp är *arbetsledarna* (personalgrupp 3), vilka särskilt på konfektionssidan i stor utsträckning endast har folkskoleutbildning. Utredningen anser slutligen att även utbildningen av *de fackliga förtroendemännen* (personalgrupp 3) kommit för mycket i bakgrunden och att därför även denna personalkategori nu bör komma i fråga för utbildningsinsatser.

Utbildningsprogrammet bör enligt förslaget få en så vid geografisk spridning som är möjlig att förena med en rationell administration.

Det föreslagna programmet består av tre delprogram nämligen ett för företagsledning och export — vilket förutsätts bli gemensamt för textil- och konfektionsindustrin — samt ett branschpassat utbildningsprogram för vardera textilindustrin och konfektionsindustrin. För en uppdelning på två branschprogram talar enligt utredningens mening — förutom den organisatoriska anknytningen — att de båda industrierna skiljer sig markant i fråga om storleksstruktur, geografisk spridning och funktionsindelning.

Företagsledning och export. Utredningen föreslår under detta delprogram dels årligen återkommande informationskonferenser riktade till ett stort antal av branschens företagsledare, dels ett antal längre kurser i företagsadministration och exportkunskap för ett mera begränsat antal deltagare bland företagsledare och "andre-män". De årliga konferenserna bör enligt utredningen anordnas av arbetsgivareförbunden och bör ha till huvudsyfte att "väcka", stimulera nytänkande, ge uppslag etc. De längre kurserna förutsätts ge mer fördjupade kunskaper och föreslås byggas på kurser utarbetade dels vid nuvarande SHI, dels vid Stiftelsen exportskolan.

Det sammanlagda antalet deltagare i utbildningsverksamheten under delprogrammet beräknas för hela tidsperioden till 1 440 och antalet deltagardagar till 5 580.

Textilindustrin. För personalgrupperna 2 och 3 inom textilindustrin föreslår utredningen att årliga tre- resp. tvådagars internatkurser arrangeras i Borås (alt. Göteborg), Hälsingborg och Stockholm. Kurserna bör innehålla ämnen som anknyter såväl till produkten som till marknaden. Utredningen påpekar också behovet av undervisning i arbetsanpassning, d. v. s. en anpassning av produktionsförhållandena efter de anställda.

Huvudvikten bör läggas vid undervisning inom följande ämnesområden:

Produktutveckling

Kvalitetsteknik

Marknadsföring

Tillämpad företagsekonomi
Statistiska metoder
Produktionsplanering
Ergonomi
Försöksplanering
Organisation och personalledning

Undervisning i produktutveckling bör bedrivas med syfte att lägga basen för ett mer systematiskt arbetssätt vid utvecklingen av nya produkter.

Internatkurserna föreslås administreras av utbildningsavdelningen vid Textilindustriförbundet. Åtskilligt av det behövliga kursunderlaget beräknas finnas inom avdelningen men behöver aktualiseras och omarbetas.

Utredningen bedömer det som angeläget att det skisserade utbildningsprogrammet följs upp genom interna kurser vid företagen.

Det sammanlagda antalet deltagare vid internatkurserna under treårsperioden beräknas av utredningen till 1 350 och antalet deltagardagar till 3 240.

Konfektionsindustrin. Det i jämförelse med textilindustrin stora antalet småföretag och den mera splittrade företagsstrukturen i konfektionsindustrin liksom en sannolikt något lägre utbildningsstandard på samma funktionsnivå motiverar enligt utredningens mening en kraftigare utbildningsinsats i konfektionsindustrin. Utredningen föreslår därför inom denna fler och längre kurser än på textilsidan. Med anledning av industrins större spridning föreslås också fler kursorter.

Liksom för textilindustrin förordas ett system med internatkurser. Dessa bör enligt förslaget administreras av Konfektionsindustriförbundet. Förbundet disponerar i likhet med Textilindustriförbundet visst kursmaterial som dock är i behov av aktualisering och komplettering.

För personalgrupp 2 föreslås följande huvudämnen ingå i undervisningen:

Långsiktig planering
Ekonomisk planering och kontroll
Marknadsföring
Produktutveckling
Rationalisering
Produktionsplanering
Företagsorganisation och personaladministration

Ämneskombinationer och förläggningen av tyngdpunkten på skilda ämnen blir olika för olika personalkategorier. Separata kurser föreslås för följande kategorier: "andre-män", ekonomichefer, produktionschefer, designers och säljpersonal.

Även för personalgrupp 3 föreslås kursinnehållet bli differentierat för olika personalkategorier inom ramen för fyra olika kurser, varav bl. a. en

för arbetsstudie- och metodtekniker samt fackliga funktionärer och en för instruktörer.

Det sammanlagda antalet deltagare i konfektionsprogrammet under treårsperioden beräknas till 780 och antalet deltagardagar till 27 820.

A d m i n i s t r a t i o n. Den centrala ledningen för utbildningsprogrammet föreslås av utredningen handhas av industridepartementet i kontakt med den tidigare nämnda rådgivande gruppen för TEKNO-programmet. Samråd bör ske med utbildningsdepartementet, och i den rådgivande gruppen bör detta eller skolöverstyrelsen vara representerat.

Utredningen föreslår även samarbete med en av Textilindustriförbundet och Textilarbetareförbundet gemensamt upprättad samarbetskommitté. En motsvarande kommitté har nyligen inrättats av Konfektionsindustriförbundet och Beklädnadsarbetarförbundet.

Administrationn av utbildningsprogrammet bör enligt utredningsförslaget förläggas till arbetsgivareförbundens utbildningsavdelningar, vid vilka för ändamålet särskilda sekretariat upprättas.

K o s t n a d s b e r ä k n i n g a r o c h f i n a n s i e r i n g s f ö r s l a g. Utredningen skiljer vid sin kostnadsberäkning mellan företagsbundna och arrangemangsbundna kostnader. Till de förra räknas löner till kursdeltagare samt merkostnader för ovana ersättare. De arrangemangsbundna kostnaderna delar utredningen in i *ställkostnader*, d. v. s. kostnader för produktion av kursinnehåll och kursmaterial, *driftskostnader*, d. v. s. kursadministration, lokaler, föreläsare m. m. samt *resekostnader* inkl. kostnader för deltagarnas uppehälle på kursorten.

Totalkostnaden för hela utbildningsprogrammet blir enligt utredningens beräkning ca 22,6 milj. kr. eller ca 7,5 milj. kr. per år med följande fördelning på delprogram, kostnadsslag och personalkategorier.

Kostnadsslag	Totalkostnad för treårsperioden (1 000 kr.)			Totalt
	Företagsledning och export	Textilindustrin	Konfektionsindustrin	
Företagsbundna kostnader	3 234	12 021	7 041	12 296
Arrangemangsbundna kostnader:				
Ställkostnader	150	1 025	300	1 475
Driftskostnader	891	1 020	3 619	5 530
Resekostnader	888	390	2 017	3 295
Totalt	5 163	4 456	12 977	22 596
Per år	1 721	1 485	4 326	7 532
Härav personalgrupp 1 ..	3 872	—	—	3 872
» » 2 ..	1 291	2 641	5 006	9 038
» » 3 ..	—	1 715	7 971	9 686

¹ Inkl. beräknade uppföljningskostnader vid företagen, 1 milj. kr.

Utredningen diskuterar hur totalkostnaden för utbildningsprogrammet bör fördelas mellan staten och företagen och konstaterar att denna fråga kan bedömas på olika sätt. Efter en jämförelse med de årliga statliga kost-

naderna för utbildningsåtgärder i AMS' regi finner utredningen att starka skäl talar för ett förhållandevis generöst tillgodoseende av finansieringsbehovet för programmet. Detta skulle övervinna åtminstone de ekonomiska hindren när det gäller att få företagen att satsa på utbildning. Utredningen framhåller å andra sidan vikten av att utbildningsåtgärderna förankras i och följs upp av företagen. Den senare synpunkten talar för en sådan finansieringskonstruktion att företagen känner sig göra investeringar som de behöver vårda.

Utredningen stannar slutligen för ett finansieringsförslag som innebär att staten svarar för samtliga arrangemangsbundna kostnader. Staten bör således betala resor och traktamenten, bestrida kostnaderna för materielproduktion samt betala kursavgifter och utgifter för administrationen av utbildningsprogrammet.

De företagsbundna kostnaderna inkl. kostnaderna i vissa fall för uppföljning inom företagen bör enligt utredningen bäras av företagen. Utredningen befarar emellertid att detta finansieringssystem kan innebära svårigheter för utbildningsintresserade personer inom personalgrupp 3 att genom egna initiativ utverka kursdeltagande och föreslår att staten även bestrider kostnaderna för löner till denna personalkategori, vilka beräknas till ca 3,5 milj. kr. eller ca 1,2 milj. kr. per år.

Med de av utredningen föreslagna finansieringsprinciperna skulle omkring 60 % eller ca 13,8 milj. kr. av den tidigare nämnda totalkostnaden bäras av staten och resten, ca 8,8 milj. kr., av företagen. Räknat per år blir statens andel enligt förslaget ca 4,6 milj. kr. och företagens ca 2,9 milj. kr.

Remissyttrandena

Allmänna synpunkter

Samtliga remissinstanser som uppehåller sig vid utredningens allmänna analys av TEKO-branschens problem delar uppfattningen att branschen befinner sig i ett beträngt läge. Enighet synes också råda om att situationen påkallar skyndsamma åtgärder för att förbättra TEKO-industriernas internationella konkurrenskraft och inhemska lönebetalningsförmåga.

Några remissinstanser framhåller i sammanhanget att TEKO-industriernas situation inte får ses isolerat från utvecklingen inom näringslivet i övrigt. *Länsstyrelsen i Älvsborgs län* understryker att det är önskvärt att tillgängliga produktionsresurser används inom de näringslivssektorer där de ger den högsta avkastningen. Likartade synpunkter framförs bl. a. av *LO, Sveriges industriförbund* och *länsstyrelsen i Östergötlands län*. *LO* påpekar därjämte, att särskilda stödåtgärder inom TEKO-området från samhällets sida inte kan motiveras med hänvisning till förhållandena i andra

länder utan måste bedömas med hänsyn till branschens förmåga att konkurrera med andra näringsgrenar om arbetskraft och kapital i landet.

I fråga om den allmänna utformningen av utredningens förslag till åtgärder har denna inte mött invändning från någon remissinstans. Så gott som samtliga instanser tillstyrker att åtgärder av i princip det slag som utredningen förordar genomförs. Från *KK:s* sida framhålls särskilt det mera positiva innehållet i de föreslagna åtgärderna jämfört med exempelvis direkta handelsbegränsningar. *NFR* och *NO* finner de framlagda förslagen i princip överensstämmande med intentionerna bakom konkurrenslagstiftningen.

I flera fall — bl. a. från *KK*, *RRV*, *KI*, *KF*, *SAF* och *upphandlingskommittén* — påpekas dock att delbetänkandet inte innehåller någon principiell analys av struktur-, marknads- och lönsamhetsförhållandena inom *TEKO*-branschen, vilket anses försvåra ett definitivt ställningstagande till behovet av de olika åtgärderna och avvägningen mellan dessa. Endast *Industriförbundet* bedömer emellertid avsaknaden av en dylik analys väga tyngre än behovet av skyndsamma åtgärder och förordar att ställningstagandet i fråga om verksamhetens totala omfattning och inriktning anstår till dess *TEKO*-utredningen lagt fram resultatet av det pågående utredningsarbetet på de nämnda punkterna.

KK och *länsstyrelsen i Älvsborgs län* ifrågasätter om inte skäl kan finnas för ett mera allmänt system med stödmöjligheter även åt andra industrier. Även från *Industriförbundet* påpekas, att företag i andra branscher än *TEKO*-branschen kan ha svårigheter att anpassa verksamheten till snabbt förändrade yttre förutsättningar.

LO understryker, att de föreslagna åtgärderna endast kan väntas få en begränsad effekt om de inte samtidigt åtföljs av en anpassning av branschens struktur i fråga om enheternas antal, storlek och produktionsinriktning samt en bättre samverkan mellan olika led av produktionen. Tillsammans med andra remissinstanser understryker *LO* karaktären av försöksverksamhet och behovet av beredskap för en omprövning av insatsernas utformning. Även *Exportföreningen* och *exportrådet för den mindre industrin* finner det väsentligt att stödåtgärderna ges en sådan form och tillämpning att de progressiva företagen premieras och att en strukturrationalisering initieras som är ägnad att på sikt öka konkurrensförmågan hos *TEKO*-industrin. Stödet får inte bli sysselsättningspolitiskt. Exportorganisationerna betonar därjämte vikten av att åtgärderna inte blir prejudicerande och därigenom tillåts föregripa den kommande utredningen om den totala exportfrämjande verksamhetens inriktning och organisation.

SHIO finner det förvånande att man inte i delbetänkandet tagit upp branschens aktuella huvudproblem, nämligen de senaste årens onormalt stora import av delvis klar dumpingkaraktär, som enligt *SHIO:s* bedömning är den primära orsaken till branschens nuvarande svårigheter. Även *TCO*

anser att utredningen ägnat frågan om lågprisimporten alltför liten uppmärksamhet.

Vissa allmänna synpunkter framförs slutligen även av *ÖEF* och *Sveriges investeringsbank*. *ÖEF* vitsordar utredningens bedömning av *TEKO*-försörjningen från beredskapssynpunkt och framhåller bl. a. att det av utredningen föreslagna åtgärderna enligt överstyrelsens bedömning inte är tillräckliga för att förhindra en fortsatt krympning av från beredskapssynpunkt betydelsefulla delar av *TEKO*-industrierna. *ÖEF* förutsätter att ytterligare förslag som kan bidra till att säkerställa en godtagbar inhemsk produktionskapacitet kommer att framläggas av utredningen.

Investeringsbanken meddelar i sitt remissvar, att banken under sommaren och hösten 1969 varit i kontakt med de större företagen inom den tyngre konfektionsindustrin och med dessa diskuterat företagets och branschens strukturella problem. Syftet med kontakterna har varit att finna uppslag till kombinationer av företag, som genom sin produktionsinriktning, lokalisering och sina allmänna inbördes relationer kan antas ha goda förutsättningar att varaktigt stärka sin konkurrenskraft genom ökat samarbete, eventuellt syftande till fusioner. Ett klart uttalat intresse från företagets sida har kunnat konstateras i frågor rörande branschens strukturrationalisering, och banken anser sig därför tills vidare böra fortsätta det arbete som inletts.

Offentlig upphandling

Allmänt. Ett stort antal remissinstanser, däribland *KI*, *AMS*, *SAF* och *Sveriges köpmannaförbund*, tillstyrker utredningens förslag angående den offentliga upphandlingen utan närmare kommentarer. *KF* framhåller i sitt tillstyrkande svar betydelsen av att man vid den offentliga upphandlingen söker tillämpa liknande affärsmässiga metoder som praktiseras av de stora handelsföretagen. Bl. a. framhålls härvid vikten av att man i görligaste mån söker utsträcka leveransavtal över flera år genom att göra upphandlingen kontinuerlig och rullande.

FMV, *RRV* och *upphandlingskommittén* fäster uppmärksamheten på att den offentliga upphandlingen berör en relativt sett obetydlig del av *TEKO*-industriernas totala omsättning. Detta gäller särskilt importandelen. Åtgärder inom den offentliga upphandlingens område kan därför enligt remissorganens mening knappast få nämnvärda effekter när det gäller att på längre sikt stärka *TEKO*-industriernas ekonomiska bärkraft i dess helhet. *FMV* anser mot denna bakgrund att den offentliga sektorn fått en alltför dominerande plats i *TEKO*-utredningens delrapport.

KK, *NFR* och *Exportföreningen* anser det vara av största vikt att tillämpningen i Sverige av internationella överenskommelser i fråga om den offentliga upphandlingen inom EFTA, GATT och OECD inte sker så att anledning uppstår till klagomål från andra länder. *Sveriges grossistförbund* anser sig

kunna konstatera att utredningen i vissa fall ansett sig böra undersöka hur långt man kan gå för att gynna svensk TEKO-industri vid offentlig upphandling utan att *formellt* bryta mot Sveriges internationella åtaganden. Föreningen framhåller risken med ett sådant betraktelsesätt.

Reaktionen på utredningens förslag om en vidgad användning av s a m a r b e t s k o m m i t t é e r för "vardagsförbättringar" är från de organ som närmast berörs av förslaget övervägande positiv. FFV anser sig ha haft goda erfarenheter av systemet med samarbetskommittéer och finner det fördelaktigt om bruket vidgas och får fastare former. RRV anser det inte uteslutet att ett vidgat samarbete i kommittéformen kan vara av värde men understryker att kommittéerna bör ges en praktisk inriktning och arbeta under administrativt enkla former. Även *Svenska kommunförbundet* och *Svenska landstingsförbundet* ställer sig positiva till en medverkan i ett utvidgat kommittésystem.

Upphandlingskommittén framhåller att utredningen inte redovisat vid vilka myndigheter samarbetskommittéer bör inrättas, vilket försvårar bedömningen av behovet. Om ett dokumenterat behov av samrådsförfarande föreligger även för andra myndigheter föreslår kommittén att dessa myndigheter bereds tillfälle att följa diskussionen i FMV:s samarbetskommittéer genom att delta i sammanträden i stället för att inrätta ytterligare kommittéer.

RRV, NFR och *Grossistförbundet* påpekar att möjligheterna att delta i ett utvidgat kommittésamarbete inte bör exklusivt förbehållas svenska företag, vilket skulle strida mot Sveriges internationella åtaganden och dessutom medföra risk för oekonomisk upphandling.

Anbud på forskningsprojekt. STU och *Textilforskningsinstitutet* tillstyrker förslagen på denna punkt. Textilforskningsinstitutet finner det naturligt att staten satsar även på forskningsprojekt som inte är direkt anknutna till upphandlingen inom viss myndighet. Utredningen har angivit att åtgärderna på den offentliga upphandlingens område totalt sett inte beräknas medföra några merkostnader. I anslutning härtill finner STU att belopp som inom det nu föreslagna programmet avsatts för åtgärder inom TEKO-området även bör kunna användas för genomförande av FoU-projekt, exempelvis för förstärkande av de basresurser som enligt kollektivforskningsavtal i vanlig ordning tilldelats textilforskningsinstitutet för dess ramprogram. FFV anser inte att anbudsinfordran på forskningsprojekt bör användas i andra fall än då det är nödvändigt för att få forskningen utförd, t. ex. för att tillfredsställa speciella militära krav utan intresse för den allmänna marknaden.

Övervägande kritiska synpunkter på förslaget om anbud på forskningsprojekt framförs av FMV, som inte anser att förslaget bör läggas till grund för särskilda direktiv från Kungl. Maj:t till myndigheterna. Materielverket anser inte att det i nuvarande läge föreligger behov att lägga ut forskningsprojekt på TEKO-området. Den av utredningen dragna parallellen med för-

hållandena på exempelvis elektroniksidan finner verket mindre tillämplig, eftersom framför allt konkurrenssituationen inom det senare området radikalt skiljer sig från den som återfinns på TEKO-området. I svaret påpekas även att de TEKO-inköp som verket gjort i utlandet inte företrädesvis gällt nyutvecklad materiel utan i regel bestått av enkla standardprodukter.

Bl. a. *RRV* framför åsikten att en tillämpning av systemet med anbuds-förfarande på forskningsprojekt inte bör få innebära att de svenska företagen ges en mera exklusivt betonad rätt att ombesörja utvecklingsbeställningar.

Utredningens förslag att förtur i produktionen skall kunna beviljas företag som utvecklat viss produkt möter övervägande negativa reaktioner hos remissinstanserna. *FMV* avstyrker av tidigare nämnda skäl förslaget. *RRV* påpekar att en sådan förtur strider mot bestämmelserna i 1952 års upphandlingskungörelse. Eftersom det här kan bli fråga om mera varaktiga upphandlingsrutiner är det enligt verkets mening även tveksamt om förslaget står i överensstämmelse med Sveriges internationella åtaganden inom EFTA. Motsvarande synpunkter framförs av *upphandlingskommittén*. Även *KK* pekar på de problem som uppkommer med hänsyn till EFTA-konventionen.

Såväl *NFR* som *NO* finner att förslaget från frikonkurrenssynpunkter är ägnat att väcka betänkligheter. Enligt *NFR*:s mening torde vidare det utvecklande företagets intressen vara tillräckligt tillgodosedda redan därigenom att det från början erhållet ett naturligt försprång i konkurrensen om att tillverka varan.

RRV och *upphandlingskommittén* framhåller att hänsyn till sysselsättningsläget inom TEKO-industrierna från fall till fall kan göra vissa stödbeställningar aktuella i framtiden. Frågan om utläggning av sådana stödbeställningar bör i sådana fall inte bedömas av myndigheterna själva utan bör såsom hittills handläggas av Kungl. Maj:t.

R u l l a n d e l å n g t i d s k o n t r a k t. En i princip positiv inställning till utredningens förslag på denna punkt kännetecknar så gott som alla remissvar som behandlar frågan. *Försvarets sjukvårdsstyrelse* finner det föreslagna systemet lämpligt för vissa typer av produkter. Verket framhåller dock att systemet knappast kan bedömas gynna svenska företag, kanske snarare tvärtom de utländska, eftersom leveranstiderna blir längre och nackdelarna med de ökade förhandlingstiderna vid import elimineras. *FMV* uttrycker i sitt svar samma uppfattning.

RRV och *upphandlingskommittén* anser i princip att en mer systematisk planering av upphandlingen på längre sikt än den som för närvarande sker kan vara fördelaktig både för statsverket och leverantörsidan. Med hänsyn bl. a. till vissa svårbemästrade problem som kan uppstå vid tillämpandet av långtidskontrakt och frågans generella karaktär anser de båda remissorganen dock att förslaget bör prövas i annat sammanhang, t. ex. inom upphandlingskommittén och den nu arbetande budgetutredningen.

Exportfrämjande åtgärder

Behovet av en utökad export på TEKO-området berörs bl. a. i *KI:s* remissvar. Institutet anser att en kraftig breddning av marknadsunderlaget, en koncentration på tekniskt och estetiskt avancerade produkter och en intimare företagssamverkan måste anses vara ett livsvillkor för TEKO-industrierna. Institutet framhåller osäkerheten i de av utredningen gjorda beräkningarna över den möjliga exportökningen med och utan exportstöd och finner målsättningen att exportera en tredjedel av produktionen år 1973 ambitiös men ingalunda orimlig. I sammanhanget framhålls att hänsynen till bytesbalansen under kommande år sannolikt kommer att kräva en ökad satsning på marknadsföring av internationellt konkurrenskraftiga produkter, om strukturrationaliseringen skall kunna fortgå i hög takt och uppställda mål för stödet till utvecklingsländerna skall kunna uppnås.

Utformningen av exportfrämjande åtgärder. Från några remissinstanser understryks, att de exportfrämjande åtgärderna bör ges en sådan utformning att direkta subventioner till TEKO-företagen undviks. *Länsstyrelsen i Skaraborgs län* anser sålunda att — även med hänsyn till TEKO-industriernas utsatta konkurrensläge — statliga ekonomiska stödåtgärder inte bör ha subventionskaraktär. Direkta bidrag i enlighet med utredningsförslaget kan leda till en snedvridning i konkurrensförhållandena och därigenom förhindra de på sikt nödvändiga strukturuomvandlingarna inom näringslivet. Att flera industriländer subventionerar sina TEKO-industrier utgör enligt länsstyrelsens uppfattning inget skäl för vårt land att slå in på samma vägar. Ekonomiska bidrag bör endast ifrågakomma där de är motiverade av starka försvarspolitiska skäl. I de fall vissa orter med ensidig inriktning på TEKO-industrier kan behöva stödjas av sociala eller samhällsekonomiska skäl, bör stödet utgå inom ramen för den statliga lokaliseringspolitik. *NO* ifrågasätter om inte de föreslagna bidragen till tröskelkostnader borde ersättas med någon form av statliga lån, som eventuellt kunde göras amorterings- och räntefria under de första åren.

Utredningens grundtanke i förslagen, som anges vara att åstadkomma en harmonisering, d. v. s. mer likvärdiga arbetsvillkor för företagen i förhållande till utländska konkurrenter, kommenteras av *KK*. Kollegiet anser att en sådan uppfattning som princip betraktad inte alltid är invändningsfri, bl. a. med hänsyn till mängden av andra faktorer som normalt påverkar konkurrensförutsättningarna. Frågan om hur de åtgärder som TEKO-utredningen föreslagit på exportområdet kan komma att uppfattas i utlandet mot bakgrunden av Sveriges internationella åtaganden på det handelspolitiska området torde enligt *KK:s* uppfattning inte till alla delar kunna entydigt besvaras. *KK* erinrar dock om att motsvarande och i vissa fall längre gående åtgärder har vidtagits i en lång rad andra länder utan att hittills ha föranlett erinringar i GATT.

Exportföreningen och exportrådet för den mindre industrin betonar i sitt gemensamma svar vikten av att exportstödet får en sådan form att företagen ges incitament att se över hela sin marknadspolitik och så att varaktiga och långsiktiga satsningar på export premieras. Uppföljningen av marknadsinsatserna och kontinuiteten i satsningarna framhålls som speciellt viktiga. Enstaka åtgärder ger i bästa fall ett gott men kortvarigt resultat. Remissinstanserna finner även att det kan bli nödvändigt att koncentrera resurserna på en eller ett fåtal marknader för att undvika splittring av befintliga resurser.

LO understryker nödvändigheten av samverkan mellan företagen vid försäljning på den utländska marknaden. De svenska företagen har enligt LO:s mening hittills inte kunnat enats om tillräckliga insatser i detta avseende. Om utredningsförslagen inte leder fram till exportsamverkan i erforderlig omfattning anser LO att andra vägar för att åstadkomma effektivare arbetsformer i TEKO-branscherna bör övervägas av staten.

Frågan om finansieringen av exportprojekt berörs i *Bankföreningens* remissvar. Föreningen betonar att bristen på kredit inte varit huvudskälet till att TEKO-företagen endast i begränsad omfattning gett sig in på exportförsäljning. Sådana engagemang torde för många TEKO-företag med pressat lönsamhetsläge ha tett sig alltför äventyrliga. Enligt föreningens mening är det osäkert i vad mån denna inställning hos företagen kan ändras genom de föreslagna åtgärderna. Föreningen vill dock inte motsätta sig utredningens förslag om en tidsbegränsad försöksverksamhet.

I anslutning till utredningens förslag att kreditinstituten bör deklarera sin vilja att bidra till finansieringen av exportprojekt framhåller *Investeringsbanken* att banken är beredd att från fall till fall pröva förutsättningarna för krediter till exportprojekt såväl inom som utom TEKO-området.

Administration av exportfrämjande åtgärder. Utredningens förslag att administrationen av de exportfrämjande åtgärderna läggs på KK tillstyrks av denna myndighet. KK anser behov föreligga av ett till kollegiet knutet rådgivande organ, där både industrin och de anställda är företrädade. Beträffande förslaget att för den centrala departementsledningen av TEKO-programmet tillskapa en rådgivande grupp med anknytning till näringspolitiska rådet förutsätter KK att ett sådant organ väsentligen endast skulle handha frågor av principiell natur eller eljest av stor vikt.

SHI ifrågasätter i sitt remissvar om ett departement är rätt forum för rena verksfunktioner vilket torde bli fallet enligt utredningens förslag. Verksamheten bör enligt SHI:s mening hänföras till annat lämpligt organ.

Exportföreningen och exportrådet för den mindre industrin finner det viktigt att nu framlagda förslag genomförs i samarbete mellan och med utnyttjande av befintliga organisatoriska resurser, så att nya institutioner inte tillskapas innan slutlig ställning tas i frågan om en central basorganisation för den exportfrämjande verksamheten.

Endast ett mindre antal av remissorganen berör utredningens förslag om utnyttjande av investeringsfondmedel för exportprojekt. *KI* finner förslaget vara av stort principiellt intresse. Enligt institutets mening kan en utvidgning av investeringsfondernas användningsområde till att omfatta även immateriella investeringar väl försvaras. Att man därmed sannolikt mister en del av effektiviteten som konjunkturstyrningsmedel bör dock enligt *KI* närmare övervägas. Betänkligheter kan också enligt institutets mening riktas mot förslaget om det är tänkt att gälla enbart för *TEKO*-industrierna.

Enligt *KK* är det viktigt att beakta, att utnyttjandet av medel ur investeringsfonderna inte får karaktären av ett efterskänkande av skatter eller avgifter vid export, vilket anges som icke tillåten subventionering i *GATT*-reglerna.

AMS, *länsstyrelsen i Skaraborgs län* och *TCO* avstyrker förslaget med hänvisning till att dess genomförande skulle innebära en urholkning av investeringsfondernas primära uppgift som konjunkturutjämnare.

Utbildningsstöd

Behovet av utbildningsinsatser. Ett stort antal av remissorganen bl. a. *FMV*, *KK*, *AMS*, *KF* och *TCO*, finner de föreslagna åtgärderna på utbildningsområdet väl svara mot branschens behov och tillstyrker förslagen utan närmare kommentar.

Länsstyrelsen i Östergötlands län bekräftar behovet av intensifierad utbildning men framhåller att denna situation inte gäller enbart *TEKO*-industrierna. Länsstyrelsen finner det lämpligare att såsom en generell åtgärd stimulera organisationer med regionalt upplagd utbildningsverksamhet att lägga upp branschanpassad utbildning. Tveksamhet inför förslagets bransch-exklusiva karaktär framförs även av *SHIO*.

Synpunkter på programmets inriktning på personalkategorier framförs av *LO* och *SHI*. *LO* finner det motiverat att utbildningen av fackliga funktionärer inte begränsas till ämnen avsedda för personalgrupp 3. Med den aktivitet som f. n. råder kring företagsnärhetsverksamheten och insynsfrågor är det enligt *LO*:s mening ändamålsenligt att de fackliga funktionärer som önskar och besitter erforderliga kunskaper också får möjlighet att delta i mer kvalificerad utbildning. *SHI* finner att programmet i huvudsak riktar sig till ledande funktionärer, vilket institutet inte finner tillräckligt, även om de relativa insatserna här kan böra vara starkast. Man bör enligt *SHI*:s uppfattning vid utarbetandet av programmet inte bortse från arbetarpersonalens utbildningsbehov.

SACO anser det nödvändigt att utöver utredningens förslag anordna kortare fortbildningskurser även för *TEKO*-branschens högskoleutbildade tekniker.

I fråga om förslagets allmänna innehåll finner remissorganen ämnesområdena väl valda. Kritiska synpunkter framförs dock från *Textilforskningsinstitutet* som finner att utredningen otillräckligt beaktat behovet av produktutveckling inom företagen och de därav följande utbildningsbehoven. Institutet föreslår bl. a. kurser i materiallära och påpekar att utvecklingen på materialområdet går mycket snabbt. Det nuvarande informationsbehovet tillgodoses i stor utsträckning av leverantörer, vilket skapar risk för att informationen blir ensidig och överblicken dålig.

SÖ understryker vikten av att utbildningen får ett sådant innehåll och en sådan uppläggning att den kan betraktas som meningsfylld för både stora och små företag. Om medel kommer att beviljas till läromedel anser SÖ att dessa bör utformas så att de även kan användas i den reguljära utbildningen på TEKO-området. SÖ betonar att befintliga utbildningsresurser så långt som möjligt bör tas till vara och hänvisar i sammanhanget till den undervisning som bedrivs vid textilinstitutet och konfektionsskolan vid Göteborgs stads yrkesskolor och till de kurser för instruktörer som anordnas vid yrkespedagogiska institutet i Göteborg. Liknande synpunkter framförs av *SAF* och *SHIO* som bl. a. påminner om de kurser, som de båda organisationerna anordnat i samarbete i olika delar av landet.

Administration. SÖ ifrågasätter förslaget att industridepartementet skall svara för den centrala ledningen av utbildningsprogrammet. Åtskilligt talar enligt SÖ:s mening för att denna borde förläggas antingen till ett befintligt statligt organ med erfarenhet från utbildning och fortbildning av lärare, yrkesutbildning, arbetsmarknadsutbildning och deltidsutbildning eller till branschförbunden. *SHI* förordar att ledningen av programmet förläggs till lämpligt statligt organ. Med hänsyn till att institutet i sin verksamhet har starka beröringspunkter till de av utredningen föreslagna åtgärderna anser sig institutet inte vara främmande för att inom sin organisation uppta administreringen av utbildningsprogrammet. Institutet framhåller att branschorganisationernas nuvarande utbildningsavdelningar är av ringa omfattning och att den branschorganisatoriska bilden är differentierad.

Kostnadsberäkningar. Synpunkter på utredningens kostnadsberäkningar framför endast av SÖ. Verket finner kostnaderna i fråga om administration, föreläsararvoden och kursmaterial för vissa kurser förhållandevis höga jämfört med motsvarande av SÖ anordnade kurser.

Finansiering. En mot utredningsförslaget avvikande uppfattning beträffande finansieringen av utbildningsprogrammet anmäls av några remissorgan. *RRV* avstyrker sålunda de föreslagna insatserna i den mån dessa innebär särregler för TEKO-industrierna. Insatser på området bör enligt verket i första hand ankomma på branschen själv. Enligt *SAF* bör de av staten för utbildning avsatta resurserna i största möjliga utsträckning användas för utvecklingsarbete och inte för direkt finansiering av enskilda perso-

ners deltagande i utbildningen. *Industriförbundet* framhåller att starkt subventionerad kursverksamhet enligt tillgängliga erfarenheter inte i sig innebär ökad attraktivitet för målgrupperna. Förbundet delar SAF:s uppfattning att de statliga anslagen väsentligen bör utnyttjas för utvecklingsarbete.

Den manuella glasindustrin

Bakgrund

Den svenska s. k. manuella glasindustrin omfattar ett 35-tal glasbruk, vars huvudprodukter utgörs av prydnadsglas, hushållsglas och belysningsglas. De stora planglas- och emballageglasbruken inräknas däremot inte i begreppet manuell glasindustri. Såsom anges i branschbenämningen dominerar de hantverksmässiga elementen tillverkningsprocessen; arbetslöernas andel i tillverkningskostnaderna ligger mellan 50 och 60 %.

Sammanlagt sysselsätter de ifrågavarande bruken ca 4 000 personer, varav ca 3 500 arbetare. Produktionsvärdet låg år 1968 på ca 110 milj. kr. Skillnaderna i företagens storlek är betydande. De största företagen sysselsätter mellan 400 och 700 personer, medan de minsta endast har 20—70 anställda.

Branschen är utomordentligt starkt geografiskt koncentrerad. Samtliga bruk utom tre är belägna inom ett avstånd av ca 9 mil från Växjö.

Produktionsutvecklingen inom branschen var gynnsam ända fram till början av 1960-talet, men under de senaste åren har en stagnation inträtt. Denna står i direkt samband med en markerad uppgång i importen som skett under samma tid. Importvärdet för de aktuella glastyperna var år 1968 ca 27 milj. kr. och har fortsatt att öka snabbt under år 1969. Importen består till väsentlig del av maskintillverkat hushållsglas, som i många fall slagit ut det svenska, manuellt tillverkade hushållsglasets detaljhandeln. Det maskintillverkade glasets härrör från stora tillverkningsenheter, varav de mest betydande finns i Frankrike. Manuellt tillverkat glas importeras bl. a. från Finland. De finska bruken är genomsnittligt större än de svenska och har bedömts vara väsentligt längre komna än flertalet svenska bruk när det gäller införandet av moderna tillverkningsmetoder.

Den svenska exporten har sedan länge varit betydande och motsvarar 35—40 % av brukens tillverkning. De senaste åren har varit mindre gynnsamma även för exporten som kvantitativt stagnerat. På USA-marknaden som traditionellt varit den viktigaste exportmarknaden har Sverige under 1960-talet förlorat terräng och fallit tillbaka från andra till femte plats bland exportörländerna.

Förhållandena inom den manuellt arbetande glasindustrin studerades 1967—1968 i en undersökning som genomfördes vid Göteborgs universitet under ledning av professor Ulf af Trolle. Utredningens slutsatser var att en

produktmässig omorientering mot mera högkvalitativa artiklar och en målmedveten satsning på exportförsäljning var nödvändig, om branschen skulle ha förutsättningar att överleva. Samtidigt bedömdes det dock som oundgängligt att en ändring av branschstrukturen i riktning mot färre och större företag kom till stånd. Förändringarna i branschstrukturen har hittills varit få och avsättningssvårigheterna under de senaste åren har i första hand resulterat i överkapacitet vid de bestående bruken.

Branschorganisationerna har under år 1969 genom anlitan av utomstående expertis sökt finna vägar till en förbättrad företagsstruktur. Detta arbete, som bedrivs genom förhandlingar i syfte att skapa på längre sikt livskraftiga företagsenheter, pågår alltjämt.

Framställning från den manuella glasindustrins branschorganisationer

Under återopande av den manuella glasindustrins beträngda läge hemställde Svenska glasbruksföreningen, Svenska glasexportföreningen och Glasindustrins arbetsgivareförbund i en gemensam skrivelse den 20 oktober 1969 att den manuellt arbetande glasindustrin skall komma att omfattas av sådant stöd som kan tillfalla TEKO-industrin och eventuellt andra industrigrenar med liknande problem. Organisationerna pekar på att den manuella glasindustrin på flera områden förete likheter med TEKO-industrierna. Bl. a. framhålls att den ekonomiska och sociala säkerheten både för de anställda och för de samhällen där industrin är lokaliserad påverkas negativt av industrins lokalisering till ett begränsat område i sydöstra Småland.

Framställningen har den 19 december kompletterats med organisationernas beräkningar av karaktären och omfattningen hos de som nödvändiga bedömda stimulansåtgärderna. I detta sammanhang har även de berörda fackliga organisationerna uttryckt sin uppslutning bakom tanken på ett tidsbegränsat statligt stimulansprogram. Från parternas sida har därvid enighet rått om att eventuella åtgärder måste få en sådan utformning och praktisk tillämpning att branschen totalt sett får en bättre internationell konkurrenskraft. Man är sålunda angelägen om att åtgärderna inte ges en sådan inriktning att de snedvrider en sund utveckling av branschen och försvårar nödvändiga anpassningar i pågående samhällsutveckling.

Organisationerna föreslår i sin kompletterande framställning att statliga stimulansåtgärder av i princip samma slag som föreslagits för TEKO-området vidtas gentemot den manuella glasindustrin, d. v. s. dels exportfrämjande åtgärder, dels åtgärder på utbildningsområdet.

Exportfrämjande åtgärder

Anknyttande till den av TEKO-utredningen använda terminologin föreslår organisationerna att nedanstående typer av statliga åtgärder initieras inom ramen för ett femårigt program.

Bidrag till tröskelkostnader. Organisationerna framhåller att tröskelkostnaderna vid etablering utomlands med en fast försäljningsorganisation med nödvändighet blir avsevärda. Detta har haft effekten att just sådana åtgärder, som industrin långsiktigt kunnat ha väsentlig nytta av, i allmänhet inte heller kunnat verkställas.

Bidrag till tröskelkostnader bör enligt förslaget kunna utgå enligt samma grunder som föreslagits för TEKO-området. Sammanlagt under femårsperioden föreslås bidrag utgå med 4 milj. kr., eller per år 0,8 milj. kr.

Bidrag till punktåtgärder. Den manuella glasindustrin har tidigare i begränsad omfattning erhållit statligt stöd genom kollegiet för Sverige-information i utlandet för genomförande av punktåtgärder av typen mässdeltaganden och andra kollektiva framträdanden. Erfarenheterna från de aktioner som hittills genomförts med sådant stöd framhålls ha varit positiva. Samtidigt bedöms emellertid aktionerna ha varit för begränsade för att ge djupgående och långsiktig effekt.

Organisationerna föreslår att en väsentlig utvidgning av de statliga stödåtgärderna kommer till stånd och att 4 milj. kr., eller 0,8 milj. kr. per år, avsätts för ändamålet. Av det senare beloppet skulle 0,2 milj. kr. användas för bidrag till kollektiva uppackningar, 0,3 milj. kr. till mässdeltaganden och 175 000 kr. till en marknadsbevakare vid branschorganisationerna. Slutligen föreslås 125 000 kr. utgå till övrig exportsamverkan och information.

Åtgärder på utbildningsområdet

I framställningen påpekas att de motiv och den bakgrund som redovisas i TEKO-utredningen som skäl för en intensifierad insats på utbildningsområdet nästan undantagslöst kan åberopas för likartade insatser inom den manuella glasindustrin. Särskilt framhålls konfektionsindustrin utvisa på väsentliga områden likartade utbildningsproblem som glasindustrin. Organisationerna har därför i tillämpliga delar byggt sina förslag på en analys av samma slag som TEKO-utredningens. Härvid har utbildningen av yrkesarbetare i stort sett lämnats utanför förslaget, eftersom detta utbildningskomplex redan är föremål för åtgärder inom branschen i samverkan med löntagarorganisationerna och vederbörande skolmyndigheter.

Inom ramen för ett treårigt program föreslår organisationerna att statligt stöd lämnas till kurs- och konferensverksamhet riktad till följande personalgrupper:

företagsledare och förvaltningschefer;
marknadschefer, marknadsplanerare, försäljare;
glaskonstnärer, formgivare;
driftschefer, driftsingenjörer, arbetsledare etc.;
systemmän och programmerare;
fackliga förtroendemän och företagsnämndsledamöter.

Sammanlagt beräknas det tilltänkta programmet dra en kostnad under treårsperioden av 2,4 milj. kr., eller per år 0,8 milj. kr. Organisationerna föreslår att de av TEKO-utredningen förordade finansieringsprinciperna tillämpas, vilket skulle innebära statliga åtaganden på 1,5 milj. kr. för treårsperioden och per år 0,5 milj. kr.

Departementschefen

De svenska TEKO-industrierna har under de senaste decennierna genomgått en snabb omställning och varit utsatta för stora påfrestningar. Följderna av den ökande internationella konkurrensen torde på TEKO-området ha varit mera genomgripande än inom flertalet jämförbara industrigrenar. Medan under 1950-talet i första hand textilindustrin berördes av svårigheterna, har dessa under 1960-talet i ökande utsträckning drabbat även konfektionsindustrin. TEKO-industrierna kan med vissa skillnader mellan delbranscherna karakteriseras som präglade av stagnerande eller endast svagt ökande produktion, sysselsättningsminskning och omfattande företagsnedläggelser. Det enda väsentliga undantaget från detta mönster erbjuder f. n. trikåindustrin. Trots en kraftig tillväxt av den svenska TEKO-exporten under hela 1960-talet har importöverskottet stigit oavbrutet för så gott som samtliga varuhuvudgrupper. En betydande svensk etablering av främst konfektionsföretag i utlandet har skett under senare år.

Den manuella glasindustrin befinner sig — ehuru branschen till sin allmänna betydelse är liten — i vissa avseenden i en situation som påminner om TEKO-industriernas. Även denna bransch kännetecknas sedan någon tid av svag produktionstillväxt och kraftigt ökande import.

Som ofta framhållits är den omständigheten att olika närings- och industrigrenar utvecklar sig med olika hastighet i och för sig inte ägnad att förvåna eller oroa. Konsumenternas och företagens behov av varor och tjänster är underkastade ständiga förändringar, vilket naturligt återspeglar sig i efterfrågeutvecklingen för de svenska företagen. Med hänsyn till att såväl arbetskrafts- som kapitalresurserna är begränsade kan en försvagad tillväxt eller t. o. m. krympning inom vissa näringssektorer i många fall ses som en nödvändig förutsättning för tillväxten inom andra och mer lönsamma sektorer. Ej heller bör det förhållandet att den inhemska försörjningsgraden för de olika varuområdena undergår förändringar betraktas som onormalt, även om detta i vissa fall innebär relativt kraftiga importökningar. En sådan utveckling får betraktas som en naturlig konsekvens av en på principen om internationell arbetsfördelning baserad utrikeshandel. Allmän enighet torde i vårt land råda om de övervägande fördelarna med en sådan.

Utvecklingen inom TEKO-området under efterkrigstiden torde i inte

ringa grad kunna ses som en i nyssnämnda mening naturlig företeelse. Så återspeglar t. ex. den minskade relativa betydelsen av TEKO-industrierna bl. a. de förskjutningar som skett i det privata konsumtionsmönstret mot tjänster och varaktiga konsumtionsvaror. På utrikeshandelns område har utvecklingen delvis inneburit en återanpassning till fredsförhållanden efter avspärrningen under kriget, vilken ledde till att textil- och konfektionsindustrierna fick en relativt större omfattning än under normala förhållanden. Tullavvecklingen inom EFTA har vidare som en naturlig följd fått ett ökat importtryck på många varuområden. Att internationaliseringen av TEKO-marknaden haft övervägande gynnsamma konsekvenser för de svenska konsumenterna visas inte minst i de förhållandevis måttliga prisstegringarna under senare år för många TEKO-produkter.

TEKO-industriernas omställning till öppnare internationella konkurrensförhållanden har i stort sett kunnat genomföras under former som varit för samhället tillfredsställande. Många svenska TEKO-företag har genom en målmedveten satsning på en för de internationella marknaderna anpassad, högkvalitativ produktion förmått behålla eller stärka sina positioner. För branschens anställda har omställningen underlättats av den övervägande gynnsamma allmänkonjunkturen under efterkrigstiden. Sysselsättningsproblemen i samband med företagsnedläggelser har kunnat begränsas med hjälp av en aktiv arbetsmarknadspolitik och olika lokaliseringspolitiska åtgärder. Jag vill i det senare hänseendet erinra om bl. a. det generella frisläpp av investeringsfondmedel som genomfördes i de södra delarna av Älvsborgs län under senare hälften av år 1966. Vad jag nu anfört innebär självfallet inte att omställningsprocessen varit utan problem för de anställda och företag som berörts av företagsnedläggelser och driftsinskränkningar. Många personer har blivit långvarigt arbetslösa, medan andra fått acceptera arbeten med lägre lön eller av andra skäl mindre tillfredsställande sysselsättningar.

Vid några tillfällen har under senare år uppstått risker för plötsliga och allvarliga marknadsstörningar. Detta har främst gällt i samband med snabba importökningar för vissa konfektionsartiklar med ursprung i låglöneländer inom och utom Europa. De berörda inhemska företagens möjligheter att genomföra en successiv anpassning till en ny konkurrenssituation har härvid allvarligt försvårats med risk för att även på sikt livskraftiga delar av branschen skulle gå förlorade. Kungl. Maj:t har mot denna bakgrund i några fall tillgripit åtgärder av importbegränsande natur. Åtgärderna har getts en efter omständigheterna i det enskilda fallet avpassad utformning.

Som i olika sammanhang framhållits av chefen för handelsdepartementet innebär åtgärder av det aktuella slaget ett avsteg från principen om ett fritt handelsutbyte mellan staterna och får vid långvarig tillämpning en inte önskad negativ effekt såväl på resursanvändningen inom landet och

den inhemska konsumentprisnivån som på industrialiseringssträvandena i de berörda exportörsländerna. De importbegränsande åtgärderna bör därför vara tidsbegränsade och på sikt ersättas med åtgärder som verkar positivt branschstimulerande snarare än konkurrenshindrande. I syfte att få bl. a. den lämpliga utformningen av sådana branschstimulerande åtgärder be-lyst tillkallade jag efter bemyndigande av Kungl. Maj:t på våren 1968 TEKO-ntredningen.

I direktiven till utredningen erinrade jag om bl. a. att näringspolitiken inte bör syfta till att med handelspolitiska eller andra stödåtgärder bevara industrier som inte kan hävda sig utan statligt skydd. Dess mål bör i stället vara att stimulera en utveckling mot effektiva och på sikt internationellt konkurrenskraftiga företag. Jag framhöll emellertid att den omvandling som kan vara nödvändig måste ske i former och i en takt som reducerar svårigheterna för de anställda och begränsar kapitalförstörelsen. Som de sakkunnigas huvuduppgift angav jag att undersöka TEKO-industriernas möjligheter att under rådande internationella förhållanden framgångsrikt och varaktigt stärka sin konkurrenskraft genom fortsatt strukturell omvandling. Bland åtgärder eller förhållanden som borde bli föremål för utredningens överväganden nämnde jag bl. a. fortsatta rationaliseringar inom produktion, marknadsföring och administration, möjligheterna till samverkan i olika former mellan företagen och förutsättningarna för en ytterligare breddning och ökning av branschens export.

Innan jag går närmare in på utredningens förslag och innehållet i framställningarna från den manuella glasindustrins organisationer vill jag till komplettering av de i direktiven givna synpunkterna i korthet beröra de allmänna förutsättningar som enligt min mening måste föreligga om åtgärder för stimulans åt industrigrenar i TEKO-industriernas och den manuella glasindustrins situation skall vara motiverade och ha möjlighet att bli framgångsrika.

En första förutsättning för att statliga stimulansåtgärder skall komma i fråga måste självfallet vara en uppfattning om att den ifrågavarande industrigrenen eller väsentliga delar av denna har möjligheter att — eventuellt sedan nödvändiga strukturrationaliseringsåtgärder vidtagits — på längre sikt framgångsrikt konkurrera såväl på avsättningsmarknaderna som i fråga om anskaffandet av de för verksamheten nödvändiga produktionsfaktorerna. Åtgärderna bör alltså ha som huvudsyfte att genom aktiva ingripanden underlätta och påskynda en anpassning till nya konkurrensbetingelser.

En ytterligare förutsättning för att gynnsamma effekter skall uppnås torde vara att samtidiga åtgärder sätts in på flera olika områden. Orsakerna till svårigheterna för en viss industrigren torde mera sällan vara koncentrerade till ett enda problemområde. Ofta finns behov av ingripande på flera olika områden, varvid på lämpligt sätt insatta åtgärder kan ömsesidigt underbygga och förstärka varandra.

Jag anser det vidare nödvändigt att stimulansåtgärder av det här aktuella slaget får en i tiden begränsad utsträckning. Detta är viktigt både från allmän näringspolitisk synpunkt och med hänsyn till de konkurrensregler som Sverige i samband med medlemskapet i olika internationella organisationer förbundit sig att följa. Självfallet får ett stimulansprogram dock inte göras så kortvarigt att de avsedda resultaten med åtgärderna går förlorade.

Ytterligare ett viktigt krav måste vara att ett aktivt intresse för medverkan finns inom företagen. Då de statliga åtgärderna endast kan bli marginella, krävs att företagen aktivt medverkar vid deras genomförande och följer upp dem med egna insatser.

Det är slutligen enligt min uppfattning nödvändigt att stimulansåtgärderna knyts till företagens normala handlande. Åtgärderna får inte resultera i kortsiktiga beslut inom företagen, som när stimulansåtgärderna upphör visar sig på längre sikt olämpliga.

Jag övergår nu till att mot bakgrund av de här angivna kraven behandla de föreliggande förslagen till åtgärder inom TEKO-industrierna resp. den manuella glasindustrin.

TEKO-industrierna

Allmänna synpunkter

Utredningen föreslår i delbetänkandet som huvudpunkter i ett stimulansprogram för TEKO-industrierna att tidsbegränsade försöksåtgärder genomförs på export- och utbildningsområdet. Härjämte föreslås vissa ändringar i fråga om de offentliga myndigheternas upphandling av TEKO-produkter. Jag finner de framlagda förslagen i huvudsak väl svara mot de nyss uppställda kraven och vill därför förorda att förslagen med vissa modifieringar läggs till grund för statliga åtgärder på TEKO-området.

Vad först angår frågan om TEKO-industriernas *framtidssutsikter* behöver dessa enligt min mening inte bedömas med odelad pessimism. Det syns visserligen ofrånkomligt att den inhemska produktionens omfattning kan behöva krympas ytterligare på vissa varuområden, där konkurrensförutsättningarna för de svenska företagen är klart ogynnsamma. Detta gäller framför allt textil- och konfektionsprodukter med karaktär av stapel- eller standardvaror. Denna utveckling måste självfallet i vissa fall innebära att företag läggs ned. Jag anser det bl. a. mot denna bakgrund angeläget att fortsatta insatser gör för att åstadkomma en differentiering av näringslivet inom de orter och regioner som i dag är ensidigt beroende av TEKO-industrier.

Samtidigt innebär — som utredningen framhåller — det ökade välståndet i flertalet industriländer en successivt vidgad marknad för specialiserade TEKO-produkter med ett starkt inslag av kvalitet och design. För svenska företag, som satsat på sådana varuområden, förefaller också utvecklingen

ha varit betydligt gynnsammare än genomsnittligt för TEKO-industrierna. De framgångar som nåtts under 1960-talet på exportmarknaderna av flera svenska TEKO-företag synes i flertalet fall vara grundade på en målmedveten satsning på kvalitet och design. Under förutsättning av en öppen attityd hos de svenska TEKO-företagen till en fortsatt ändring i produktionsinriktningen och en vidgning av avsättningsmarknaderna tror jag att utsikterna för en på sikt livskraftig svensk TEKO-industri inom vissa varuområden är goda. I detta perspektiv vill jag också inrymma möjligheterna för TEKO-sektorn att successivt övervinna sin nuvarande låglönekaraktär.

Utredningen motiverar på ett övertygande sätt behovet av *samtidiga åtgärder* på export- och utbildningsområdena och har på denna punkt fått instämmande från ett övervägande antal remissinstanser. Några remissinstanser har dock framhållit att de exportfrämjande och utbildningsstödjande insatserna kan väntas ge maximal utdelning endast om de kombineras med samtidiga förändringar i företagsstrukturen. Jag vill kraftigt understryka denna synpunkt. I detta sammanhang har vissa remissinstanser gett uttryck för en viss tveksamhet om beslut om åtgärder bör fattas innan utredningen presenterat sin analys av struktur- och lönsamhetsproblematiken på TEKO-området. Jag har förståelse för en viss tveksamhet på denna punkt. Den omständigheten att någon fullständig strukturanalys ännu inte föreligger bör dock enligt min mening inte hindra att beslut nu fattas om ett försöksprogram av den föreslagna typen. I viss utsträckning råder redan i dag enighet om i vilken riktning den framtida strukturomvandlingen i branschen måste röra sig. Det är sålunda uppenbart, att en högre grad av koncentration är önskvärd inom konfektionsindustrin som i dag är splittrad på en stor mängd småföretag. Vissa fusioneringar som verkar i den angivna riktningen har på senare tid genomförts.

Initiativ för att påskynda strukturrationaliseringen har nyligen tagits av branschen själv. Efter hemställan från Konfektionsindustriföreningen har Sveriges industriförbund bildat en särskild arbetsgrupp med uppdrag att ta initiativ till och underlätta samgåenden mellan företag i konfektionsindustrin. Jag vill också erinra om det arbete i samma syfte som på mitt förslag sedan hösten 1968 bedrivs av Investeringsbanken. Som framgår av bankens remissvar bedöms goda förutsättningar föreligga att åstadkomma på sikt konkurrenskraftiga företagsenheter genom medverkan från Investeringsbankens sida. Jag vill slutligen framhålla att TEKO-utredningens slutbetänkande väntas föreligga vid halvårsskiftet innevarande år, d. v. s. vid den tidpunkt då det nu föreslagna programmet förutsätts ta sin början. Det kan finnas lämpligt att på basis av slutbetänkandet redan till hösten detta år meddela vissa tilläggsföreskrifter för administrering av programmet.

Det i det föregående uppställda kravet på en *tidsbegränsning* av eventuella statliga stimulansåtgärder tillgodoses i utredningens förslag genom att de

exportfrämjande åtgärderna förutsätts bli femåriga och åtgärderna på utbildningsområdet treåriga. Jag anser beträffande de exportstimulerande åtgärderna en hårdare tidsbegränsning motiverad och förordar att programmet på denna punkt görs fyraårigt. Med hänsyn till svårigheterna att på utbildningsområdet komma i gång med den föreslagna verksamheten i full utsträckning under det första året anser jag här en förlängning av den föreslagna tiden till likaledes fyra år vara motiverad.

Jag vill i detta sammanhang betona de nu föreslagna åtgärdernas karaktär av försöksverksamhet. Integrerade stimulansprogram av motsvarande slag har hittills inte prövats för andra branscher. Från allmän näringspolitisk synpunkt blir resultaten av verksamheten därför av stort intresse. De föreslagna åtgärderna får ses som ett näringspolitiskt experiment, där huvudfrågan är om staten med åtgärder av detta slag effektivt kan underlätta de omställningar inom en bransch som blir nödvändiga för att upprätthålla internationell konkurrenskraft. I detta sammanhang bör uppmärksammas att betydande effektivitetsskillnader brukar finnas mellan olika företag i en och samma bransch. Även i branscher som totalt sett har svårigheter att hävda sig i den internationella konkurrensen finns i regel ett antal livskraftiga företag.

Jag bedömer det med hänsyn till det nyss sagda som angeläget att en omsorgsfull uppföljning och utvärdering av försöksverksamheten kommer till stånd och avser att avdela resurser härför. Enligt min mening bör i avvaktan på denna utvärdering inga ytterligare program av den aktuella typen genomföras med undantag för det stimulansprogram för den manuella glasindustrin som jag i det följande kommer att förordra.

Offentlig upphandling

Från några remissinstanser har betonats att den offentliga upphandlingen av TEKO-produkter sedd i relation till TEKO-branschens totala omsättning är liten och att de eventuella gynnsamma effekterna av åtgärder på upphandlingsområdet därför knappast kan få mer än marginell betydelse när det gäller att lösa branschens problem. Jag delar denna uppfattning. Jag anser att eventuella förändringar i nuvarande upphandlingsformer inte bör göras med mindre än att de befinns ändamålsenliga från allmän synpunkt.

Förslaget om ett utvidgat användande av s. k. s a m a r b e t s k o m m i t t é e r har av flertalet berörda remissinstanser mottagits positivt. Jag finner förslaget välmotiverat och anser att det bör ankomma på branschen och respektive myndigheter att finna formerna för den föreslagna utvidgningen. Härvid bör möjligheterna till samordning mellan olika organ beaktas, så att onödigt dubblering i arbetet undviks.

Utredningen föreslår att upphandlingsmyndigheterna utnyttjar möjligheterna att efter anbudsförfarande lägga ut f o r s k n i n g s p r o j e k t avseende utveckling av TEKO-produkter hos företag eller forskningsinstitut.

Företag som utvecklat nya eller väsentligt förbättrade produkter under en samarbetskommittés överinseende eller i samband med dylikt anbudsförfarande bör enligt utredningen också under begränsad tid kunna beviljas förtur i produktionen av den aktuella varan. Förfarandet skulle enligt förslaget stimulera företagen att överväga mer ambitiösa forsknings- och utvecklingsprojekt än f. n.

Anbudsförfaranden och utläggning av forskning av avsett slag förekommer sedan länge vid framför allt försvarets upphandling av vissa verkstadsprodukter. Den komplicerade tekniska materielen har här framtvingat ett intimt samarbete mellan myndigheterna och industrin. Eftersom ifrågavarande tillverkare ofta befinner sig i en monopolställning gentemot köparen, har den statliga myndigheten i sådana fall genom långsiktiga huvudavtal bl. a. tillförsäkrat sig insyn i företagen. Vidare har prisberäkningsregler införts som motverkar för höga priser och för höga vinster i dessa företag. Riktlinjer för upphandlingsförfaranden att tillämpa i dylika situationer har dragits upp av Kungl. Maj:t.

Försvarets materielverk (FMV), som är den största upphandlingsmyndigheten på den statliga sidan, har i sitt remissvar framhållit att behov av forskningskontrakt inom TEKO-området f. n. inte anses föreligga för verkets del. FMV har hittills endast i undantagsfall använt sig av förfarandet för TEKO-produkter, nämligen då upphandling måst ske på ett ofullständigt tekniskt underlag. Att generellt tillämpa arbetsformer av föreslagen typ på TEKO-området, där en omfattande konkurrens förekommer, bedömer FMV inte ligga i verkets intresse.

Jag anser i likhet med FMV att den offentliga upphandlingen av TEKO-produkter i det övervägande antalet fall inte är av sådan karaktär att förfarandet med utläggning av forskningsprojekt är tillämpligt. Den produktutveckling som kommer i fråga för offentligt upphandlade TEKO-produkter torde antingen vara av så generell karaktär att den knappast behöver befordras via den föreslagna vägen eller avse sådana förbättringar av befintliga produkter som lämpligast kan åstadkommas genom kontakterna i de nyss berörda samarbetskommittéerna. Mot den angivna bakgrunden anser jag inte att det finns behov av ändrade upphandlingsdirektiv eller särskilda rekommendationer till berörda myndigheter. I de undantagsfall, där förfarandet kan bli aktuellt, anser jag vidare i likhet med det övervägande antalet remissinstanser att någon generell förtur i produktionen inte bör beviljas det utvecklande företaget. Häremot talar såväl handelspolitiska överväganden som allmänna konkurrenshänsyn.

Den omständigheten att ett företag tilldelats ett utvecklingsuppdrag torde i sig själv innebära ett tillräckligt konkurrensförsteg för att den genom förslaget åsyftade stimulansen skall uppnås.

Jag vill i sammanhanget understryka att den nu redovisade ståndpunkten inte innebär något ställningstagande från min sida i frågan om TEKO-

branschens generella behov av forskning och statliga insatser på detta område. Denna fråga har inte behandlats i TEKO-utredningens delbetänkande men har berörts av ett par remissinstanser. Styrelsen för teknisk utveckling förordar sålunda att medel, som ställs till förfogande inom ett program för TEKO-industrierna, skall kunna unyttjas för bl. a. en förstärkning av den kollektiva forskningen hos textilforskningsinstitutet. Med hänsyn till att något underlag för åtgärder på forskningsområdet ännu inte presenterats av utredningen, är jag inte beredd att förorda att forskningsstödjande åtgärder byggs in i det nu aktuella TEKO-programmet. Jag har emellertid inhämtat att forsknings- och utvecklingsfrågorna är föremål för uppmärksamhet inom utredningen. Eventuella förslag från utredningens sida kommer att prövas mot bakgrund av utredningens slutsatser om utvecklingsförutsättningarna på olika områden inom TEKO-sektorn.

För att minska vissa olägenheter i de nuvarande upphandlingsformerna, som hänger samman med hänsyn av budgetteknisk natur, föreslår utredningen utökad användning av rullande långtidskontrakt. De upphandlande organen skulle enligt förslaget tilldelas generella bemyndiganden att lägga ut beställningar mot kommande anslag. Genom en övertäckt och långsiktig planering av inköpsverksamheten kan det enligt utredningen bli möjligt att uppnå fördelar både för de offentliga myndigheterna och för anlitade leverantörföretag. Flertalet remissinstanser har uttalat samma mening. Jag delar uppfattningen att smidigare former för den statliga upphandlingen bör prövas. Det bör dock betonas att de av utredningen framförda synpunkterna i samma utsträckning berör den offentliga upphandlingen på andra varuområden. Starka skäl talar enligt min mening mot att man lämnar bemyndiganden av det tänkta slaget som exklusivt berör begränsade varugrupper. Frågan bör behandlas i samband med en allmän översyn av upphandlingsformerna. Jag får erinra om att en sådan översyn pågår inom den arbetande upphandlingskommittén som beräknas lägga fram sitt betänkande tidigast år 1971. Frågan torde också komma att behandlas inom den nyligen tillsatta budgetutredningen.

Jag vill i detta sammanhang slutligen beröra frågan om försörjningsberedskapen för TEKO-området, vilken har visst samband med den offentliga upphandlingen. Utredningen har med refererande av överstyrelsen för ekonomiskt försvar (ÖEF) uttalat vissa farhågor beträffande möjligheterna att hålla en tillfredsställande försörjning med vissa produkter i händelse av krig eller avspärrning. Synpunkterna har utvecklats ytterligare i ÖEF:s remissvar.

Jag bedömer det som viktigt att beredskapsfrågan får en från försvars- och försörjningssynpunkt tillfredsställande lösning. En huvudsynpunkt måste härvid vara att den som nödvändig bedömda försörjningsberedskapen åstadkoms till lägsta möjliga kostnad för samhället. Om det från samhällets synpunkt är fördelaktigast att tillgodose beredskapen genom

statliga åtgärder för att upprätthålla produktionen eller genom lagring kan inte avgöras generellt. Frågan måste prövas från fall till fall. Jag är inte beredd att i detta sammanhang föreslå några uteslutande av beredskapshänsyn dikterade åtgärder. Beredskapsfrågorna för ett par varuområden, där påtagliga risker för en otillfredsställande försörjningsberedskap föreligger, studeras f. n. särskilt i nära kontakt med berörda myndigheter och företag.

Exportfrämjande åtgärder

Såsom jag tidigare anfört anser jag att utredningen på ett övertygande sätt dokumenterat behovet av en ökad inriktning på exportförsäljning från de svenska TEKÖ-företagens sida. Även om, såsom framhållits i bl. a. konjunkturinstitutets remissvar, de av utredningen gjorda beräkningarna av de tänkbara effekterna av ett statligt program för exportstimulans är osäkra, bör ett försöksprogram med den föreslagna principiella inriktningen enligt min mening kunna leda till en snabbare stegring av den svenska TEKÖ-exporten.

Vid den konkreta utformningen av ett statligt stimulansprogram är det viktigt att förutom de tidigare berörda allmänna principerna beakta ytterligare ett antal synpunkter. Detta gäller både beträffande åtgärdernas fördelning bland företagen och vid valet mellan olika typer av åtgärder. Vad först gäller frågan om fördelningen mellan företagen betonas utredningen att åtgärderna i största möjliga utsträckning bör inriktas på de progressiva företagen och ges en sådan tillämpning att strukturrationaliseringen inom branschen påskyndas. Bl. a. LO samt Exportföreningen och exportrådet för den mindre industrin har i sina remissvar uttryckt samma mening. Det är angeläget att denna synpunkt noga beaktas vid administreringen av exportprogrammet. Vid bedömningen av olika exportprojekt bör i största möjliga utsträckning sådana projekt ges förtur som står i samband med eller kan befordra exempelvis en på sunda grundvalar genomförd fusionering av två eller flera var för sig små företag till en slagkraftig enhet. Samverkan på exportsidan, t. ex. genom ett gemensamt försäljningsbolag torde i en del fall kunna utgöra en lämplig inkörsport till ett långsiktigt samgående även på hemmamarknaden. Sådan försäljningssamverkan medför även ökad slagkraft som följd av en bredare kollektion och minskade försäljningskostnader för det enskilda företaget.

Vid fördelningen av de statliga insatserna bör enligt min mening det ansökande företagets storlek inte i och för sig vara avgörande för beslutet. Åtgärderna skall således kunna omfatta företag i alla storleksklasser, som uppvisar realistiska exportprojekt med utsikt till framgång.

Principen att företag med påtaglig vilja att anpassa sig till de nya konkurrensförhållandena skall ges förtur bör kunna innebära att även företag som inte uppfyller från traditionell banksynpunkt definierade säkerhets-

krav blir föremål för insatser, under förutsättning att presenterade exportprojekt har utsikt till framgång och företagets handlande i övrigt präglas av framsynthet och realism.

I likhet med utredningen vill jag betona vikten av att varaktiga och långsiktiga exportsatsningar premieras. Stimulansåtgärderna bör därför i princip även kunna gälla utveckling av redan etablerad export.

Vid valet av stimulansåtgärder träder hänsyn av olika slag i förgrunden. Åtgärderna bör väljas så, att maximal effekt av den statliga insatsen uppnås. Detta innebär bl. a. att åtgärderna bör ingå som ett integrerat led i företagets exportansträngningar. Stimulansåtgärderna bör också utformas så att företagen själva får bära huvuddelen av den med exportsatsningen förenade ekonomiska risken. En sådan princip medför, som framhålls i utredningen, att företagen känner sig göra investeringar som behöver följas upp och minskar risken för oöverlagda och kortsiktiga exportförsök.

Vidare måste vid valet av åtgärder tillses att dessa inte medför avsteg från i vårt land allmänt erkända näringspolitiska principer eller från Sveriges handelspolitiska åtaganden. Jag anser i likhet med vissa remissinstanser att elementet av direkta bidrag i största möjliga utsträckning bör begränsas och förordar därför i det följande vissa inskränkningar i de av utredningen föreslagna principerna för beviljande av sådana.

Statliga bidrag. Utredningen föreslår att direkta statliga bidrag skall kunna utgå dels för att täcka vissa tröskelkostnader vid exportprojekt genomförda av enskilda företag eller företagsgrupper, dels för s. k. punktinsatser av typen kollektiva uppackningar, mässdeltaganden och anställande av särskilda exportkonsulenter för TEKO-området.

Jag delar utredningens uppfattning att goda resultat bör kunna uppnås genom ett stimulanssystem som underlättar för företagen att övervinna de ekonomiska problem som ofta är förenade med etablering av försäljning utomlands. Emellertid uppstår här den nyss berörda frågan om i vilken utsträckning direkta bidrag till företagen är förenliga med de näringspolitiska huvudprinciperna och Sveriges handelspolitiska åtaganden. Som nämnts har vissa remissinstanser ställt sig något tveksamma till användandet av direkta bidrag. Enligt kommerskollegium är den av utredningen lanserade "harmoniseringsprincipen", d. v. s. ett likställande av konkurrensbetingelserna för de svenska företagen med dem som gäller företagen i andra länder, inte helt invändningsfri. Jag delar denna uppfattning. Kollegiet framhåller också att frågan om hur de av utredningen föreslagna åtgärderna kan komma att uppfattas i utlandet enligt kollegiets mening inte kan entydigt besvaras.

Enligt min mening bör en jämfört med utredningsförslaget restriktiv hållning intas till användandet av direkta statsbidrag. Jag förordar sålunda att direkta bidrag i samband med enskilda företags eller företagsgruppers

exportprojekt skall komma i fråga endast för att täcka sådana tröskelkostnader som har direkt initialkaraktär. Häri inräknar jag främst kostnader för marknadsundersökningar och upprättande av marknadsplaner samt kostnader för anpassning eller utveckling av produkter för exportmarknaderna, t. ex. designförändringar. Kostnader för upprättandet av försäljningsorganisationer i utlandet eller för andra direkt säljstimulerande åtgärder, som ett företag eller en företagsgrupp vidtar, anser jag däremot i förekommande fall böra finansieras med hjälp av de i det följande behandlade statliga lånegarantierna.

I likhet med utredningen anser jag att den bidragsgivande myndigheten bör ha rätt att själv verkställa eller föranstalta om utredningar om tänkbara exportprojekt och på basis av dessa ta initiativ till exempelvis försäljningssamverkan mellan lämpliga företag eller till kollektiva svenska aktioner på viss marknad.

De statliga bidragen bör beträffande marknadsundersökningar kunna utgå med hela kostnaden, i de fall undersökningen ingår som en del av ett klart utformat, preliminärt exportprojekt. Vid marknadsundersökningar av mera allmänt sonderande typ bör för undvikande av missbruk tillses att vederbörande företag eller företagsgrupp bär en efter omständigheterna avpassad andel av kostnaden.

Kostnaderna för anpassning eller utveckling av produkter för exportmarknaden ingår normalt som delkostnader i ett större projekt. Utgående bidrag bör här stå i rimlig relation till totalkostnaderna för projektet.

Bidragsbeslut bör i samtliga fall avse ett bestämt totalbelopp som betalas ut i efterskott för gjorda utgifter allt efter som projektet framskrider.

I likhet med utredningen anser jag att direkta statliga bidrag, förutom till initialkostnader av nu behandlad typ, även bör kunna utgå till punktåtgärder av typen kollektiva uppackningar, mässdeltagande etc., dock inte motsvarande hela kostnaden. Bidrag för sådana ändamål har — ehuru i begränsad omfattning — sedan länge ingått som ett led i de reguljära exportfrämjande åtgärderna inom ramen för bl. a. kollegiets för Sverigeinformation verksamhet. I samband med kollektiva uppträdanden bör bidrag även kunna utgå till annonsering i utländsk press eller därmed jämförbara manifestationer. Uttrycket punktåtgärder i detta sammanhang innebär inte avkall på kravet att kollektiva uppackningar, mässdeltaganden etc. skall vara välplanerade och utgöra integrerade led i företagens exportansträngningar.

Utredningen föreslår slutligen att medel i form av direkta statsbidrag ställs till förfogande för tillsättandet av en exportkonsulent för vardera textil- och konfektionsområdena. Konsulenterna skulle utnyttjas för utförande av marknadsundersökningar, informationsverksamhet och administration av kollektiva exportmanifestationer. Jag bedömer dessa funktioner som centrala för exportfrämjandeprogrammets framgång och anser att

förslaget på denna punkt bör genomföras. Exportkonsulenterna bör organisatoriskt underställas kommerskollegium men fungera i nära anknytning till resp. branschförening. Jag vill i samband härmed meddela, att fr. o. m. budgetåret 1970/71 ett speciellt marketingkontor för den nordamerikanska marknaden torde komma att finnas inom ramen för den reguljära handelssekreterareverksamheten med huvudsaklig uppgift att bislå svenska företag vid marknadsföring av lättare konsumtionsvaror på den nordamerikanska marknaden. Enligt vad jag erfarit skulle detta kontor under de närmaste åren i väsentlig utsträckning kunna tas i anspråk för uppgifter som hänger samman med det här presenterade programmet. Detta innebär enligt min mening en väsentlig förstärkning av exportfrämjande-programmet.

L å n e g a r a n t i e r. Enligt utredningsförslaget bör lämpliga exportprojekt kunna stödjas förutom med direkta stalliga bidrag genom av staten utfärdade kreditgarantier. Sådana garantier föreslås kunna lämnas för i princip samma typer av projekt som erhåller direkta bidrag och skulle i det enskilda fallet användas antingen i stället för eller som komplement till dessa. Förslaget innebär således att staten inträder som garant för upplåning genomförd av resp. företag i svensk kreditinrättning, vilken i övrigt förutsätts ske på affärsmässiga grunder.

Svenska bankföreningen framhåller i sitt remissvar att svårigheten att få kredit inte torde ha varit den främsta orsaken till att TEKO-företagen endast i begränsad utsträckning satsat på exportförsäljning. Företagens tveksamhet i detta avseende torde i stället bero på känslan av osäkerhet vid en utvidgning av försäljningen till utländska marknader. Föreningen bedömer det som osäkert om den av utredningen föreslagna ordningen kan ändra inställningen till exportsatsningar hos företagen men vill inte motsätta sig förslaget om en tidsbegränsad försöksverksamhet.

Enligt min mening bör ett på lämpligt sätt utformat garantisystem kunna bli ett värdefullt komplement till de nyss behandlade statliga bidragen. De av mig föreslagna inskränkningarna vid beviljandet av direkta bidrag skapar behov av finansieringsformer för sådana delar av ett exportprojekt, där direkta bidrag inte bör utgå. Lånegarantiformen har härvid klara fördelar genom sin i jämförelse med de direkta bidragen övervägande affärsmässiga karaktär.

Jag vill således förorda att ett tidsbegränsat lånegarantisystem inrättas för det angivna ändamålet. Lånegarantierna bör liksom de direkta bidragen kunna gälla såväl enskilda företag som två eller flera samverkande företag. I det senare fallet torde det dock vara nödvändigt att garantin knyts till lån som upptas av vart och ett av de samverkande företagen. För erhållande av lånegaranti bör de tidigare angivna meriteringsgrunderna gälla.

Även lånegarantierna bör användas för finansiering av tröskelkostnader i samband med exportprojekt. Finansieringen skall gälla antingen hela ex-

portprojekt eller delar av dessa. När direkta statsbidrag utgått för initialkostnaderna för ett projekt, bör lånegarantier kunna ifrågakomma för finansiering av övriga tröskelkostnader. Sådana är som tidigare nämnts t. ex. kostnader för upprättande av försäljningsorganisation i utlandet, uppbyggnad av lager, beviljande av kundkrediter samt vidtagande av säljstimulerande åtgärder i samband med marknadsintroduktionen. Jag anser även att garantier bör kunna utfärdas för lån som upptas för finansiering av sådana investeringar i produktionsutrustning som är nödvändiga för att genomföra ett exportprojekt. Försiktighet bör dock här iakttas, så att inte lånegarantierna får en enbart allmänt investeringsstimulerande funktion.

Med hänsyn till de statsgaranterade lånens övervägande affärsmässiga karaktär anser jag inte att några strikta regler behöver uppställas beträffande den största andel av kostnaderna för ett exportprojekt som får finansieras med deras hjälp. En sådan beräkning av totalkostnaderna för ett projekt torde f. ö. i flertalet fall vara svår att genomföra på ett entydigt sätt.

Jag finner det ändamålsenligt att garantisystemet ges en formell uppläggning som nära anknyter till den som nu gäller för garantier inom ramen för det statliga kreditstödet till hemslöjd, hantverk och småindustri och som administreras av kommerskollegium och företagareföreningarna.

För industrigarantilånen gäller f. n. en återbetalningstid på högst tio år. Eftersom de i detta sammanhang aktuella lånen primärt avser finansiering av marknadsinvesteringar anser jag att tiden kan göras kortare. Jag föreslår att återbetalningstiden i normalfallet görs femårig. Anstånd med avbetalningarna kan för industrigarantilånen medges med högst tre år. Jag finner det lämpligt att viss anståndsmöjlighet föreligger även i det aktuella fallet men anser att denna bör begränsas till högst två år.

A d m i n i s t r a t i o n. Enligt betänkandet bör den centrala ledningen för de exportfrämjande åtgärderna och utbildningsprogrammet förläggas till en särskild TEKÖ-nämnd med anknytning till näringspolitiska rådet. Den praktiska administrationen skulle anförtros kommerskollegium. I likhet med de remissinstanser som yttrat sig i frågan anser jag en sådan ordning mindre lämplig. Administrationsuppgiften bör enligt min mening i sin helhet förläggas på verksnivå i enlighet med gängse förvaltningspraxis.

Jag delar uppfattningen att kommerskollegium med hänsyn till den där företrädde erfarenheten är den för uppgiften bäst lämpade myndigheten. Kollegiet har i sitt remissvar tillstyrkt att det tilldelas uppgiften att administrera exportprogrammet. Vid kollegiet bör ett för ändamålet avpassat sekretariat inrättas med uppgift att för beslut i verksledningen bereda inkommande framställningar om bidrag eller lånegarantier. Som jag tidigare förordat bör kollegiet ha frihet att på eget initiativ utföra undersökningar angående exportförutsättningarna på viss marknad eller för viss produkt och bör även kunna väcka förslag om initierande av exportprojekt.

Vid behandlingen av bidrags- och lånegarantiärenden bör självfallet vid kollegiet företrädd handelspolitisk och annan expertis utnyttjas.

Det bör ankomma på kollegiet att på det sätt kollegiet finner lämpligt se till att lån mot statlig garanti utnyttjas för avsett ändamål samt att i övrigt följa verksamheten vid företag för vilka garantiutfästelse tecknats. Motsvarande tillsyn bör utövas beträffande företag som mottagit direkta bidrag. Företag som mottar bidrag eller garantiutfästelser bör på det sätt kollegiet finner lämpligt åläggas att till sekretariatet regelbundet inkomma med rapporter angående projektens framskridande.

Som kommerskollegium föreslagit i sitt remissvar bör till verket knytas ett rådgivande organ med representanter för bl. a. de berörda näringsorganisationer och de anställda.

Utnyttjande av investeringsfonder. Utredningen har inte närmare utvecklat sitt förslag att TEKO-företagen skulle få möjlighet att utnyttja investeringsfondmedel för dels omställnings- och upprustningsinvesteringar, dels exportprojekt inklusive marknadsinvesteringar. Flertalet remissinstanser som behandlat frågan avstyrker förslaget med hänvisning till att dess genomförande skulle innebära en uttunning av investeringsfondernas roll som konjunkturutjämnare. Konjunkturinstitutet finner förslaget om en utvidgning av användningsområdet för fonderna vara av principiellt intresse men påpekar likaledes risken för en urholkning av det ursprungliga syftet med fonderna.

Av samma skäl som remissinstanserna anser jag inte att någon generell rätt för TEKO-industrierna att fritt utnyttja investeringsfonderna för omställnings- och upprustningsinvesteringar bör gälla. Vad angår förslaget att fonderna skulle få utnyttjas för marknadsinvesteringar i utlandet finns visst underlag för en tillämpning i denna riktning i förordningen (1956: 256) om investeringsfonder för konjunkturutjämning. Enligt förordningen kan Kungl. Maj:t, om särskilda skäl föreligger, medge företag som driver rörelse i utlandet att ta investeringsfond i anspråk för kostnader som är ämnade att främja avsättningen utomlands av varor som företaget tillverkar inom landet. Enligt vad jag inhämtat har ifrågavarande bestämmelse hittills inte tillämpats. Jag vill, efter samråd med chefen för finansdepartementet, inte förorda någon utvidgning av bestämmelserna innan redan existerande möjligheter att använda fonderna vid investeringarna för exportändamål prövats.

Utbildningsstöd

Som jag redan tidigare nämnt finner jag i likhet med så gott som samtliga remissinstanser de av utredningen anförda motiven för utbildningsinsatser av engångskaraktär på TEKO-området utöver det utbildningsstöd

som redan idag utgår från samhället bärande och tillstyrker att ett program med det av utredningen föreslagna huvudinnehållet genomförs. En allmän höjning av kunskapsnivån i branschen framstår bl. a. som en viktig förutsättning för att de exportfrämjande åtgärderna skall få full genomslagskraft. Till detta kommer som ett starkt positivt socialt element att de ökade kunskaper, som det föreslagna utbildningsprogrammet förmedlar, blir av värde för berörda personer, oavsett om dessa på längre sikt kvarstannar inom TEKO-sektorn eller söker anställning inom andra näringssektorer.

Jag kan även i princip instämma i utredningens uppfattning att det inte bör vara ett primärt mål för ett program av åsyftat slag att utarbeta helt nya undervisningsmetoder, utan att den närmaste uppgiften måste var att så långt som möjligt dra nytta av redan tillgängliga kurser, litteratur etc. För att åstadkomma den på flera områden erforderliga branschanpassningen bedömer jag det dock som nödvändigt att utföra ett relativt omfattande förberedelsearbete, innan programmet kan genomföras i full skala. Jag föreslår därför som tidigare nämnts att programmet görs fyraårigt i stället för treårigt, och att det första året i väsentlig grad används till planering och utveckling av kursprogram.

Personal kategorier. Utredningen gör för sitt ändamål en indelning av personalen vid företagen i tre kategorier, nämligen företagsledare (personalgrupp 1), avdelningschefer, marknadschefer, designers, produktchefer (personalgrupp 2) samt arbetsledare, instruktörer och fackliga förtroendemän (personalgrupp 3). För personalgrupp 1 föruses ett för delbranscherna gemensamt utbildningsprogram med tonvikten lagd på bl. a. exportförsäljning. För de båda övriga personalgrupperna föreslås branschanpassade program med de enskilda kurserna inriktade på olika huvudämnesområden (textil) resp. yrkeskategorier (konfektion).

Jag finner denna tredelning ändamålsenlig men förutsätter att alla befintliga möjligheter till samordning mellan textil- och konfektionsprogrammen, t. ex. genom gemensamma kursmoment och läromedel, utnyttjas till fullo. Jag är inte beredd att på det underlag utredningen presenterar ta ställning till resursernas fördelning på de tre delprogrammen eller inom dessa på de olika personalgrupperna. Beslut i denna fråga bör enligt min mening fattas av den administrerande myndigheten i samband med den tidigare berörda förberedande planeringen, varvid utredningsförslaget i huvudsak bör vara riktningssivande.

I en kommentar till utredningsförslagets personalinriktning föreslår LO i sitt remissvar att fackliga förtroendemän bereds tillfälle att där så befinns lämpligt delta i utbildning avsedd för personalgrupperna 1 och 2. En sådan utvidgning anser man motiverad mot bakgrund av den aktivitet som f. n. råder kring företagsnämndsverksamheten och insynsfrågorna.

Jag delar uppfattningen att en utökad information till de fackliga förtroendemännen om branschförhållandena är viktig, om förtroendemännen på ett tillfredsställande sätt skall kunna tillvarata medlemmarnas intressen t. ex. i samband med driftsrationaliseringar och företagssammanslagningar. Jag vill därför förorda att de fackliga förtroendemännen bereds tillfälle att övervara även de kortare konferenser och kurser av allmän informationskaraktär som i första hand är avsedda för personalgruppern 1 och 2. I detta sammanhang vill jag även erinra om att förslag om ökat stöd till vuxenutbildningen inom kort kommer att läggas fram. I förslaget ingår även statligt stöd till den fackliga utbildningsverksamheten.

I likhet med flertalet remissinstanser finner jag det av utredningen föreslagna *a l l m ä n n a ä m n e s i n n e h å l l e t* i utbildningsprogrammet väl valt. Vad angår den detaljerade ämnesinriktningen för de enskilda kurserna anser jag att denna bör bestämmas under det tidigare berörda förberedelsearbetet. Härvid bör bl. a. de synpunkter beaktas som vid remissbehandlingen framförts av Textilforskningsinstitutet angående behovet av fördjupad materialkunskap. Flera remissinstanser, bl. a. skolöverstyrelsen, har betonat vikten av att befintliga utbildningsresurser vid kursuppläggnings utnyttjas maximalt. Detta gäller både resurserna vid offentliga utbildningsanstalter och vid privata utbildningsinstitut m. m. Jag finner det angeläget att detta noga beaktas, så att all onödig dubblering vid kursuppläggnings undviks.

Utredningsförslaget kännetecknas av relativt stora skillnader mellan de föreslagna utbildningsinsatserna för å ena sidan textilföretagen och å andra sidan konfektionsföretagen. Skillnaderna motiveras i betänkandet med olikheterna mellan de två delbranscherna med avseende på företagsstruktur och utbildningsstandard. Jag kan i huvudsak instämma i vad utredningen framfört i denna sak, vilket inte heller motsagts i remissbehandlingen. En strävan vid detaljutformningen av programmen bör dock enligt min mening vara att, eventuellt till priset av en viss nedkortning av en del kurser, åstadkomma en utvidgning av det totala deltagarantalet i konfektionsprogrammet. Trots att ett väsentligt större belopp avsatts för insatserna på konfektionssidan är på grund av de genomsnittligt längre kurserna det samlade deltagarantalet inom konfektionsindustrin enligt förslaget endast drygt hälften av motsvarande antal på textilsidan, vilket inte kan anses motiverat.

Jag förutsätter även att åtgärder för uppföljning inom företagen av de planerade utbildningsåtgärderna i största möjliga utsträckning vidtas inom både textil- och konfektionsindustrin.

A d m i n i s t r a t i o n. Enligt utredningens förslag skulle utbildningsprogrammet i likhet med de exportfrämjande åtgärderna ledas centralt på departementsnivå med anlitan av en till näringspolitiska rådet knuten rådgivande TEKO-grupp. För den konkreta administreringen av program-

met skulle utbildningsavdelningarna vid Textilindustriförbundet och Konfektionsindustriförbundet svara.

Av samma skäl som jag tidigare anfört i samband med behandlingen av de exportfrämjande åtgärderna och i likhet med några av remissinstanserna anser jag att en lämplig statlig myndighet bör anförtros uppgiften att administrativt svara för utbildningsprogrammets genomförande. Jag finner statens institut för företagsutveckling (nuvarande SHI) vara det för denna uppgift bäst lämpade organet. Institutet har i sitt hittillsvarande arbete mångsidiga erfarenheter i utbildningsfrågor och får med den nya organisation som föreslagits i årets statsverksproposition (bil. 15, s. 12) utökade resurser för insatser på det utbildningsadministrativa området. För den tidsbegränsade uppgiften att administrera det aktuella programmet bör ett sekretariat av begränsad omfattning inrättas vid institutet. Jag vill dessutom föreslå att till institutet knyts en rådgivande grupp med representanter för de båda arbetsgivareförbunden och de berörda fackliga organisationerna. I gruppen bör även det offentliga utbildningsväsendet vara representerat. Jag utgår från att ett samarbete även äger rum med skolöverstyrelsen rörande kursuppläggning, studiemetoder etc.

Utredningsförslaget bygger på att större delen av utbildningsinsatsen skall ske genom kurser och konferenser i arbetsgivareförbundets regi. Jag vill i stället förorda att samtliga kurser etc. i utbildningsprogrammet arrangeras av institutet och arbetsgivareförbunden gemensamt och med institutet som juridisk och ekonomisk huvudman. Omständigheten att branschförbunden står som medarrangörer får självfallet inte utesluta deltagande i kursverksamheten av personal från icke-förbundsanslutna företag.

Principen med arbetsgivareförbunden som medarrangörer av utbildningsprogrammet innebär automatiskt att förbundens utbildningsavdelningar måste få en central roll vid utformningen av kursinnehållet, utarbetandet av läromedel, rekryteringen av lärarkrafter etc. Jag förutsätter därför att ett nära samarbete etableras mellan institutet och utbildningsavdelningarna. Till att börja med bör institutet och utbildningsavdelningarna gemensamt utarbeta ett preliminärt tids- och kostnadsplanerat ramprogram för utbildningsinsatsernas genomförande. Ramprogrammet bör behandlas i den rådgivande gruppen och därefter efter eventuella justeringar underställas institutets verksledning för principbeslut.

Sedan principprogrammet fastlagts bör på motsvarande sätt ställning tas till de olika kurserna etc., allteftersom dessa arbetas fram.

Det bör ankomma på institutet att tillse att planerad utbildning kommer till stånd och att ekonomiskt ansvara för utbildningsprogrammet. Detta bör, när utomstående utbildningsinstitutioner anlitas, ske så att institutet beställer och betalar kurser av angivet innehåll hos dessa. När institutet och förbunden står som arrangörer, bör anlitande av läromedelsproducenter,

beställning av kursinternat etc. ske av institutet efter samråd med förbunden. Institutet utbetalar erforderliga medel direkt till vederbörande personer eller institutioner. Som utbildningsgivare kan i vissa fall institutet självt komma i fråga i enlighet med utredningsförslaget.

Institutet bör i samråd med förbunden utvälja deltagare till arrangerade kurser och konferenser. I detta sammanhang bör även utbildningsbehoven hos de utanför förbunden stående TEKÖ-företagen beaktas. Till deltagare utgående rese- och traktamentsbidrag bör utbetalas av institutet enligt de i det följande föreslagna normerna.

Jag anser det naturligt att informationen till företagen angående TEKÖ-programmet och de enskilda kursarrangemangen så långt möjligt ombesörjs av arbetsgivareförbundens utbildningsavdelningar, så att någon särskild organisation för detta ändamål inte behöver byggas upp hos institutet. Informationsmaterial bör dock utarbetas gemensamt av institutet och förbunden.

Finansieringsprinciper. Jag kan i huvudsak ansluta mig till utredningens överväganden i finansieringsfrågan. Till skillnad från vissa remissinstanser anser jag alltså att statligt stöd i samband med den aktuella tidsbegränsade utbildningsinsatsen bör kunna utgå såväl till de med utbildningsarrangemangen direkt förenade kostnaderna som — i viss utsträckning — till deltagarnas kostnader för resor och uppehälle i samband med arrangemangen. Önskemålet om en bred anslutning till utbildningsprogrammet och dettas kortvariga karaktär anser jag utgöra en tillräcklig motivering för relativt långtgående statliga finansieringsåtaganden.

I följande avseenden anser jag emellertid att de statliga åtagandena bör göras mindre omfattande än vad som föreslås i belänkandet.

Enligt förslaget skall rese- och traktamentsersättningar utgå även till personalgrupp 1 (förelagsledare). Detta bör enligt min mening inte ske. Den statliga insatsen bör beträffande denna personalgrupp begränsas till de rena arrangemangsbundna kostnaderna inklusive i förekommande fall kursavgifter.

Utredningens beräkning av resekostnaderna förefaller vid kontroll ligga väl högt. Jag vill förorda att resebidrag utbetalas till kursdeltagare enligt lämplig schablonberäkning. Härvid bör vid regionala arrangemang ett högsta bidrag av 100 kr. och vid centrala arrangemang ett högsta bidrag av 150 kr. per tur- och returreisa kunna utgå.

Traktamentsbidrag bör utgå med ett i jämförelse med utredningsförslaget reducerat belopp, förslagsvis 40 kr. per deltagardygn. Vid längre kurser bör dygnsbeloppet reduceras på motsvarande sätt.

Utredningen föreslår att medel som ställs till förfogande för utbildningsprogrammet används för att finansiera framtagandet av läromedel för TEKÖ-undervisningen inom den tekniska linjen vid gymnasiet i Borås. Jag

anser inte att ställning till detta förslag bör tas inom ramen för de nu föreslagna, temporära utbildningsinsatserna.

Utredningen föreslår att de företagsbundna kostnaderna för utbildningsprogrammets genomförande, d. v. s. i första hand löner till i utbildningen deltagande personal, skall bäras av företagen. Från denna huvudprincip görs i förslaget undantag för personalgrupp 3. Utredningens motivering är att företagen, om de själva måste betala dessa löner, blir obenägna att låta anställda ur denna personalgrupp delta i utbildning.

Enligt min uppfattning finns inte skäl att tillämpa en avvikande finansieringsprincip för personalgrupp 3. Utredningens argumentering förutsätter att utbildningen av t. ex. arbetsledare och instruktörer av företagen skulle upplevas som mindre angelägen än utbildning av andra personalgrupper. Detta torde knappast kunna anses vara fallet generellt.

Den manuella glasindustrin

Branschorganisationerna inom den manuellt arbetande glasindustrin har hemställt att denna industrigren skall komma att omfattas av sådana statliga åtgärder som kan bli aktuella för TEKO-industrierna och andra industrier i motsvarande situation. Organisationerna har senare inkommit med förslag till tidsbegränsade program för exportfrämjande åtgärder och utbildningsinsatser av samma typ som förordats för TEKO-industrierna.

Som stöd för sin hemställan har organisationerna hänvisat till den manuella glasindustrins sedan några år bekymmersamma läge, vilket i avgörande avseenden anses utgöra en parallell till TEKO-industriernas situation. Bl. a. har hänvisats till att branschen på samma sätt som TEKO-industrierna konfronterats med en delvis övermäktig konkurrens på hemmamarknaden från lågprisprodukter av utländskt ursprung samt till att den manuella glasindustrin i likhet med TEKO-industrierna har en ensidig geografisk lokalisering med flertalet företag belägna inom ett begränsat område i sydöstra Småland.

Enligt min mening saknar de paralleller som dragits med TEKO-industrierna inte sitt berättigande, även om man kan peka på punkter där branschernas utveckling varit mindre samstämmig. Av större intresse än likheterna i utvecklingsmönster och dagsläge måste emellertid vid övervägandet av statliga åtgärder vara, om den positiva framtidsbedömning som jag i det föregående gett uttryck för beträffande delar av de svenska TEKO-industrierna även kan anläggas för den manuella glasindustrin. Såsom jag tidigare framhållit bör stimulansåtgärder endast övervägas om så är fallet.

Den manuella glasindustrins aktuella situation framstår väsentligen som en konsekvens av de förändrade konkurrensbetingelserna på bruks-

glasområdet. Under det senaste decenniet har ny tillverkningsteknik kommit fram som möjliggör maskinell tillverkning av hushållsglas i långa serier och till låg kostnad. De för denna tillverkning erforderliga produktionsenheterna är emellertid mycket stora. De marknadsmässiga och övriga förutsättningarna för att ta upp maskintillverkning i Sverige måste bedömas som små. Alternativet för den svenska manuella glasindustrin måste därför bli att med bevarande av sin huvudkaraktär fortsätta en redan inledd produktmässig omorientering från enklare hushållsglas till prydnads- och belysningsglas av hög kvalitet och konstnärlig prägel. Förutsättningar för en sådan omorientering bör enligt min mening finnas i den på mångåriga traditioner byggda yrkesskickligheten inom glasindustrin och i den höga nivå som allmänt kännetecknar det svenska konsthantverket.

En omorientering av det antydda slaget ställer emellertid sina särskilda krav. Även om den manuella karaktären i väsentliga tillverkningsmoment bibehålls, finns redan med den nu tillgängliga tekniken utrymme för relativt omfattande rationaliserings- och mekaniseringsåtgärder av kostnadsänkande natur. I flera fall kan sådana åtgärder endast genomföras vid enheter med viss minimistorlek. Många av de svenska bruken ligger f. n. under en sålunda definierad minimistorlek.

Även från marknadssidan utgår krav på en förändrad företagsstruktur. En omorientering i produkthänseende mot mera konstnärligt präglade produkter nödvändiggör att avsättningsmarknaderna vidgas genom ökad försäljning på export. Kostnaderna för den försäljningsorganisation som blir nödvändig att underhålla vid en kontinuerlig bearbetning av utlandsmarknaderna kan normalt endast bäras av företag av en viss storlek eller, gemensamt av flera samverkande företag.

Behovet av förändringar i företagsstrukturen har kommit till klart uttryck i branschorganisationernas åtgärder under det senaste året. På organisationernas uppdrag görs sålunda f. n. med utomstående hjälp försök att åstadkomma på längre sikt slagkraftiga företagsenheter. Enligt vad jag inhämtat har dessa försök redan i några fall visat sig löftesrika. Det är angeläget att ansträngningarna i detta stycke fortsätts. Även på marknadssidan har värdefulla initiativ till samarbete tagits under senare tid, och lång framskridna samarbetsprojekt som omfattar flera svenska bruk föreligger f. n. Jag har slutligen också erfarit att en ändring i organisationsstrukturen inom branschen i rationaliserande riktning f. n. övervägs.

En förbättrad företagsstruktur inom den manuella glasindustrin kan alltså emottas. Det är självfallet önskvärt att de strukturrationaliserande åtgärder som kan bli aktuella kan genomföras i ett arbetsmarknadsläge, där personal i olika funktioner med minsta möjliga störningar kan beredas annan sysselsättning. Önskemål i denna riktning har också förts fram från löntagarorganisationernas sida. Jag bedömer det som

sannolikt att ett integrerat stimulansprogram av det för TEKO-området föreslagna slaget skulle kunna bidra i detta avseende och vill därför förorda att ett sådant initieras.

Vid min bedömning av frågan om ett stimulansprogram för den manuella glasindustrin har jag fäst avseende vid — förutom de tidigare berörda likheterna med TEKO-industrierna — vissa förhållanden inom glasindustrin som inte har sin motsvarighet inom TEKO-industrierna. Den manuella glasindustrin har sålunda redan nu en betydande exportandel och en internationell goodwill som med hänsyn till de hittills begränsade marknadsresurserna kan vara ägnad att förvåna. Efterfrågesituationen för konstglasprodukter torde generellt sett vara mer gynnsam än för TEKO-produkter i allmänhet med hänsyn till varornas "lyxkaraktär" och därmed förenade lägre priskänslighet. De nämnda skillnaderna mellan TEKO-industrierna och glasindustrin kan f. ö. ge underlag för värdefulla jämförelser vid utvärderingen av åtgärderna för de två industrigrenarna.

Till det anförda kommer att programmet med hänsyn till den manuella glasindustrins homogenitet och mera begränsade omfattning kan göras väsentligt mindre kostnadskrävande än TEKO-programmet. Genom åtgärdernas begränsade karaktär bedömer jag det också som tillräckligt om programmet görs treårigt. Programmet bör byggas upp med samma typer av åtgärder och efter i övrigt samma principer som jag i det föregående förordat för TEKO-området. De administrativa merkostnaderna kan därför hållas nere, och vissa kostnadsbesparingar kan uppnås genom att en del material på utbildningssidan från TEKO-programmet kan utnyttjas även för den manuella glasindustrin.

Beträffande de exportfrämjande åtgärderna har från organisationernas sida i första hand uttryckts intresse för stöd i form av direkta bidrag. Den återhållsamhet som jag förordat i användningen av sådana bör även gälla glasområdet. Direkta bidrag bör alltså begränsas till rena initialkostnader vid exportprojekt och till punktåtgärder av kollektiv natur inklusive bidrag till en vid branschorganisationerna verksam exportkonsulent. För övriga typer anser jag att statliga lånegarantier bör ställas till förfogande liksom på TEKO-området.

Vid fördelningen av medel på olika projekt bör enligt min mening en hårdare prioritering än på TEKO-området göras av sådana aktioner som genomförs gemensamt av flera företag. Den administrerande myndigheten bör bl. a. söka stödja strävandena att upprätta en gemensam försäljningsorganisation för exporten av svenska konstglasprodukter.

Insatserna på utbildningsområdet har i organisationernas förslag fördelats på sex olika personalgrupper och inom dessa i vissa fall på ett relativt stort antal kurser. Jag anser att det bör ankomma på det administrerande organet att ta ställning till utbildningsprogrammets detaljerade inriktning i samma ordning som tidigare förutsatts för TEKO-området. Eftersom de

fasta kostnaderna för varje enskild kurs är relativt omfattande, vill jag emellertid förordna att programmet koncentreras till ett mindre antal kurser och informationskonferenser än som föreslagits av organisationerna. De av organisationerna föreslagna kurserna för systemmän och programmerare anser jag bör utgå ur programmet.

I den utsträckning tekniskt inriktade kurser kommer att ingå i programmet bör dessa enligt min mening i så stor utsträckning som möjligt arrangeras i anknytning till de befintliga resurserna vid Glasforskningsinstitutet i Växjö.

Administrationn av de exportfrämjande åtgärderna och utbildningsprogrammet bör ombesörjas i samma ordning som jag tidigare förordnat för TEKO-programmet, d. v. s. av kommerskollegium resp. statens institut för företagsutveckling och med anlitan i bägge fallen av till myndigheterna knutna rådgivande grupper. De branschanknutna ledamöterna i dessa bör vid behandling av frågor rörande den manuella glasindustrin hämtas från denna bransch.

Hemställan

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin som jag förordnat,
2. godkänna de på dessa riktlinjer grundade förslag, om vilka Kungl. Maj:t enligt bilagda utdrag av statsrådsprotokollet för denna dag (*bilaga 1 och 2*) fattar beslut.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten

Bilaga 1

Utdrag av protokollet över handelsärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 20 februari 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för handelsdepartementet, statsrådet Lange, anmäler fråga om *anslag för exportfrämjande åtgärder och bemyndigande att lämna statsgaranti för lån till textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin* och anför.

I prop. 1970:1 (bil. 12 s. 26) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till exportfrämjande åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna, m. m. för budgetåret 1970/71 beräkna ett reservationsanslag av 5,2 milj. kr.

Chefen för industridepartementet kommer denna dag att föreslå Kungl. Maj:t att besluta om proposition till riksdagen angående stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna (TEKO-industrierna) samt den manuellt arbetande glasindustrin. Därvid kommer chefen för industridepartementet att närmare utveckla efter vilka riktlinjer sådana åtgärder bör vidtas.

Jag hemställer nu, att med utgångspunkt från de riktlinjer för ifrågasvarande åtgärder som chefen för industridepartementet sålunda kommer att närmare utveckla, få ta upp frågan om statlig garanti för lån till TEKO-industrierna och den manuellt arbetande glasindustrin samt de anslag under tionde huvudtiteln som avser berörda åtgärder.

Ramen för statliga lånegarantier. Jag förordar för budgetåret 1970/71 en ram för statliga lånegarantier till textil- och konfektionsindustrierna på 7,5 milj. kr. Ramen bör därefter årligen under tre budgetår höjas med detta belopp och den övre gränsen för summan av utestående garantiutfästelser blir sålunda under budgetåret 1971/72 15 milj. kr., under budgetåret 1972/73 22,5 milj. kr. och under budgetåret 1973/74 30 milj. kr. Summan av utestående garantiutfästelser kommer därefter successivt att nedgå.

För statliga lånegarantier till glasindustrin förordar jag på motsvarande

sätt en årlig ram av 1 milj. kr. för de tre år som programmet beräknas omfatta.

Anslag för att täcka förluster på lånegarantier. Eftersom tidigare erfarenheter av lånegarantier av det här aktuella slaget saknas, är det svårt att beräkna de sannolika förlusterna för statsverket med anledning av lämnade garantier. Hänsyn till förlustriskerna under den period lånegarantier utestår bör tas genom att ett förslagsanslag, gemensamt för båda områdena, anvisas på resp. års riksstat. Jag beräknar preliminärt förlusterna för TEKO-programmet till 2 milj. kr. och för glasprogrammet till 225 000 kr. Med hänsyn till att inga förluster torde inträffa under det första året föreslår jag för budgetåret 1970/71 att ett förslagsanslag tas upp med ett formellt belopp av 1 000 kr.

Anslag för exportfrämjande åtgärder. Medel för att bestrida kostnaderna för ett vid kommerskollegium inrättat sekretariat har beräknats i prop. 1970: 1 (bil. 12 s. 18) under förslagsanslaget Kommerskollegium. För direkta bidrag under en fyraårsperiod till textil- och konfektionsindustrierna bör anslås ett totalbelopp av 17,2 milj. kr. För budgetåret 1970/71 beräknar jag medelsbehovet till 4,8 milj. kr. I detta belopp räknar jag in bidrag till vissa punktåtgärder samt kostnader om högst 300 000 kr. för två exportkonsulenter organisatoriskt knutna till kollegiet men placerade vid Textilrådet och Konfektionsindustriföreningen. Från anslaget bör även bestridas kostnader för av kollegiet gjorda marknadsundersökningar och marknadsplaner, eller av detta anlita expertis liksom de kostnader som under programmets första år kan uppstå för nödvändig information till företagen om exportfrämjandeprogrammet.

För motsvarande ändamål beträffande glasindustrin beräknar jag 975 000 kr. för en treårsperiod. För budgetåret 1970/71 beräknar jag medelsbehovet till 400 000 kr., varav 75 000 kr. för avlöning av en exportkonsulent organisatoriskt knuten till kollegiet men placerad vid branschorganisationerna och med samma uppgifter som motsvarande tjänstemän på TEKO-området.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

1. medge att statsgaranti för lån till textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin under budgetåret 1970/71 beviljas i enlighet med vad förordats i det föregående intill ett belopp av sammanlagt 8 500 000 kr.

2. på riksstaten för budgetåret 1970/71 under tionde huvudtiteln anvisa till

- a) *Exportfrämjande åtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin* ett reservationsanslag av 5 200 000 kr.

Kungl. Maj:ts proposition nr 41 år 1970

b) *Täckande av förluster på grund av garantier för lån till textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin ett förslagsanslag av 1 000 kr.*

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten

Bilaga 2

Utdrag av protokollet över industriärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet på Stockholms slott den 20 februari 1970.

Närvarande:

Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena NILSSON, statsråden STRÄNG, ANDERSSON, LANGE, HOLMQVIST, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, ODHNOFF, WICKMAN, MOBERG, BENGTTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Wickman, anmäler fråga om *anslag till utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin* och anför.

I proposition 1970:1 (bil. 15 s. 44) har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, att i avvaktan på särskild proposition i ämnet, till utbildningsstöd till textil- och konfektionsindustrierna, m. m. för budgetåret 1970/71 beräkna ett reservationsanslag av 2,5 milj. kr.

Kungl. Maj:t har tidigare denna dag på min föredragning beslutat föreslå riksdagen bl. a. att godkänna av mig angivna riktlinjer för stimulansåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna (TEKO-industrierna) samt den manuellt arbetande glasindustrin. Jag hemställer nu att, enligt de nämnda riktlinjerna, få ta upp det anslag under trettonde huvudtiteln som avser ifrågavarande åtgärder.

Administrationskostnader. Kostnaderna för ett vid statens institut för företagsutveckling (nuvarande statens institut för hantverk och industri) inrättat sekretariat inklusive ianspråktagandet av institutets kamerala resurser beräknar jag till 140 000 kr. per år, eller totalt för den av mig föreslagna fyraårsperioden 560 000 kr.

För arbetsgivareförbundens administration av utbildningsprogrammet har TEKO-utredningen beräknat en totalkostnad av 900 000 kr., eller 150 000 kr. per år och förbund. Med hänsyn till de administrativa uppgifter som enligt mitt förslag kommer att åvila institutet för företagsutveckling kan förbundens kostnader för programmets genomförande antas bli avsevärt reducerade. Jag utgår från att till vardera förbundet kommer att via institutet utbetalas ett årligt administrationsbidrag av 50 000 kr., eller sammanlagt för fyraårsperioden 400 000 kr.

För motsvarande ändamål på glasområdet beräknar jag en årlig kostnad av 30 000 kr., eller totalt för den föreslagna treårsperioden 90 000 kr.

Arrangemangsbundna kostnader. För produktion av kurser, driftskost-

nader för kursarrangemangen m. m. samt rese- och traktamentsbidrag har TEKO-utredningen beräknat kostnaderna för hela programmet till 9 050 000 kr. Jag bedömer det som möjligt att med de av mig föreslagna ändrade finansieringsprinciperna reducera kostnaderna för statsverket till 8 240 000 kr., eller per år 2 060 000 kr. Jag vill i sammanhanget erinra om att utredningens kostnadsberäkningar för vissa kurser av skolöverstyrelsen har ansetts ligga relativt högt i förhållande till jämförbara kurser arrangerade av SÖ.

För samma ändamål beräknar jag för den manuella glasindustrin en totalkostnad under den föreslagna treårsperioden av 510 000 kr. eller 170 000 kr. per år.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att

för budgetåret 1970/71 anvisa på driftbudgeten under trettonde huvudtiteln

till *Utbildningsåtgärder för textil- och konfektionsindustrierna samt den manuellt arbetande glasindustrin* ett reservationsanslag av 2 500 000 kr.

Vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt bifaller Hans Maj:t Konungen.

Ur protokollet:
Britta Gyllensten